

POMAGAMY SOBIE W PRACY



Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna – Opole
Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Katowice

Pomagamy

sobie w pracy

Kwartalnik instrukcyjno-metodyczny

NR 2/1973

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

WBP Katowice — **Andrzej Korzon, Gabriela Ociepka, Anna Radziszewska,
Maria Sitek.**

WiMBP Opole — **Danuta Branicka, Mieczysław Faber, Teresa Jarząbek,
Janina Kościow, Jrencusz Chudy.**

Jubileusz 50-lecia Biblioteki Śląskiej

W czwartek, dnia 24 maja, najstarsza placówka humanistyczna na Śląsku — Biblioteka Śląska w Katowicach obchodziła pięćdziesiątą rocznicę swego istnienia. Na program uroczystości złożyły się: wystawa, obrazująca dzieje i rozwój Biblioteki, urządzona we własnym gmachu przy ul. Francuskiej 12 oraz sympozjum na temat roli bibliotekarstwa w wielkoprzemysłowym środowisku robotniczym, zorganizowane wspólnie z Uniwersytetem Śląskim i Śląskim Instytutem Naukowym w Katowicach.

Otwarcia wystawy dokonał członek Rady Państwa i Przewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej gen. Jerzy Ziętek, uwypuklając w swym przemówieniu rolę Biblioteki w regionie śląskim.

Po wystawie gości oprowadzili: dyrektor Biblioteki doc. dr Andrzej Szefer, zastępca dyrektora mgr Paweł Bruski oraz kustosz mgr Grzegorz Groebl, zwracając uwagę zwiedzających na ciekawe i cenne eksponaty ze zbiorów Biblioteki, pokazane, ze względu na skromne pomieszczenia, tylko w bardzo niewielkim wyborze. Liczne plansze i wykresy uzupełniały treść wystawy. Znakomita oprawa plastyczna wystawy jest dziełem katowickich artystów Danuty i Ryszarda Osądzczy.

Sympozjum odbyło się w sali posiedzeń WRN w Katowicach.

Referaty wygłosili: doc. dr Andrzej Szefer: Pięćdziesiąt lat działalności Biblioteki Śląskiej w służbie regionu, dr Władysław Zieliński: Rola książki polskiej i czytelnictwa w procesie kształtowania świadomości narodowej na Górnym Śląsku na przełomie XIX i XX wieku, doc. dr Włodzimierz Goriszowski: Przegląd badań nad czytelnictwem na Śląsku oraz uwagi metodologiczne na temat tych badań, doc. dr Antoni Gładysz: Zadania bibliotekarstwa i czytelnictwa robotniczego w świetle wymagań rewolucji naukowo-technicznej, doc. dr Stanisław Siekierski: Czytelnictwo młodzieży pracującej w przemyśle.

Po części referatowej rozwinęła się obszerna dyskusja, wnosząc sporo ciekawych, cennych uwag i spostrzeżeń do problemów omówionych przez referentów.

Obradom przewodniczyli: dyrektor Śląskiego Instytutu Naukowego doc. dr Jan Kantyka, profesor Paweł Rybicki, były dyrektor Biblioteki Śląskiej i dr Jerzy Ratajewski dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.

W sympozjum wzięło udział około 350 osób.

Pięćdziesięciolecie Biblioteki Śląskiej

„Biblioteki regionalne w stosunku do swoich okręgów terytorialnych spełniają zadania analogiczne do tych, jakie w odniesieniu do terenu całego kraju mają do spełnienia Biblioteki narodowe...”

Biblioteka Śląska, aktualnie największa ksiąźnica regionalna w kraju, od 50 lat uczestniczy intensywnie w rozwoju nauki i kultury.

Powstanie Biblioteki wiąże się ściśle z powrotem Górnego Śląska do Polski i powołaniem w 1922 r. Sejmu Śląskiego, dla którego potrzebę zaczęto gromadzić niewielki, podręczny księgozbiór prawniczy. Biblioteka nie stanowiła odrębnej jednostki administracyjnej, ale wchodziła w skład III Wydziału Biblioteczno-Archiwalnego Sejmu. Ponieważ specjalistyczny księgozbiór prawn-administracyjny stopniowo się rozrastał, obejmując wydawnictwa z innych dziedzin wiedzy (historia, literatura, nauki społeczno-ekonomiczne), a także wszelkie publikacje związane ze Śląskiem, Biblioteka mogła już wtedy służyć nie tylko posłom i pracownikom sejmowym, lecz również szerokim kręgom czytelników — naukowcom, młodzieży, a przede wszystkim miłośnikom regionu.

Od początku swego istnienia Biblioteka borykała się z trudnościami lokalowymi. Do 1929 r. mieściła się wraz z Sejmem w gmachu obecnej Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach. W latach 1929—1933 w nowym gmachu Sejmu przy ul. Jagiellońskiej (obecnie siedziba Prezydium WRN) w zaadaptowanych pomieszczeniach biurowych. W 1934 r. zajęła część gmachu tzw. „Domu Oświatowego” przy ul. Francuskiej (w którym mieści się do dnia dzisiejszego). W dwa lata później Sejm Śląski uznając dużą rangę Biblioteki przekształcił ją w samo-



Gmach Biblioteki Śląskiej.

dzielną jednostkę organizacyjną. Placówka przyjęła nazwę „Śląska Biblioteka Publiczna”. W tym samym roku uzyskała statut określający jej nową strukturę organizacyjną i nakładający obowiązek prowadzenia badań naukowych ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień śląskich.

Już w tych latach, na skutek szybkiego wzrostu księgozbioru pomieszczenia przy ul. Francuskiej okazały się niewystarczające; podjęto więc starania o budowę nowoczesnego gmachu, specjalnie przystosowanego dla celów bibliotecznych. Starania te przerwała wojna. W okresie okupacji Bibliotekę przyłączono do Biblioteki Krajowej (Oberschlesische Landesbibliothek) w Bytomiu.

Po wyzwoleniu Katowic, 31 stycznia 1945 r. Biblioteka została przejęta przez władze polskie i podlegała początkowo Urzędowi Wojewódzkiemu Śląskiemu. Rozpoczął się trudny okres usuwania zniszczeń, zabezpieczania i porządkowania zbiorów. Uruchomiono najważniejsze agendy: kancelarię, dział egzemplarza obowiązkowego, dział czasopism, czytelnię, wypożyczalnię. Podjęto prace nad odtworzeniem i opracowaniem katalogów i inwentarzy, które zagięły w czasie wojny. Stanowisko dyrektora objął ponownie dr Paweł Rybicki (pełnił tę funkcję również w latach 1936—1939), który równocześnie został mianowany pełnomocnikiem akcji zabezpieczania i rewindykacji księgozbiorów. Akcja ta doprowadziła do odzyskania części księgozbioru Biblioteki, wywiezionego przez okupanta na zachód oraz do przejęcia bardziej wartościowych zbiorów poniemieckich.

W okresie powojennym w działalności Biblioteki można wyróżnić kilka etapów. W latach 1946—1951 podlegała ona Ministerstwu Oświaty, a jej organizacja wewnętrzna oparta była na statucie z 1936 r. Stworzono w tym czasie komórkę informacyjną, wyodrębniono zbiory specjalne i uruchomiono czytelnię w Bytomiu, gdzie, ze względu na obszerne magazyny, znalazły pomieszczenie pewne partie zbiorów. Trudności lokalowe stały się bowiem najbardziej palącym problemem organizacyjnym Biblioteki. Starania o budowę gmachu podjęte w 1949 r. zakończyły się całkowitym niepowodzeniem.

Kolejny etap obejmuje lata 1951—1958. Biblioteka weszła pod zarząd Ministerstwa Kultury i Sztuki, otrzymała nową nazwę — „Biblioteka Śląska” i uznana została za bibliotekę naukową. Na stanowisko dyrektora powołano doc. dr Jacka Koraszewskiego (1957—1969).

1 stycznia 1959 r. w ramach decentralizacji Bibliotekę przejęło Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach. Nowy statut z 1960 r. rozszerzył znacznie zakres jej obowiązków, wynikających m.in. z konieczności zaspokajania potrzeb naukowych całego śląskiego środowiska uniwersyteckiego. W tym okresie zorganizowano Oddziały w Bytomiu i w Cieszynie, urządzono własną introligatornię, uruchomiono agendy modernizujące pracę (pracownię mikrofilmową i kserograficzną).

Lata ostatnie (IX 1969 — IX 1972 — dyrektor dr Jan Kantyka, X 1972 — dyrektor dr Andrzej Szefer) stanowią okres znacznej stabilizacji i rozwoju Biblioteki. Przyczyniły się do tego zwiększone fundusze, wzrost etatów, planowy i intensywny rozrost księgozbioru.

Księgozbiór Biblioteki narastał drogą kupna, darów, przejęcia zbiorów zabezpieczonych, wymiany i egzemplarza obowiązkowego (przyznanego po raz pierwszy w 1934 r. a obejmującego teren woj. śląskiego; od 1969 r. Biblioteka jako jedyna w województwie otrzymuje całą, bieżącą, krajową produkcję wydawniczą).

W pierwszym dziesięcioleciu istnienia Biblioteki nabywano całe księgozbiory należące do instytucji i osób prywatnych. Z poważniejszych nabytków należy wymienić księgozbiory: Związku Przemysłowców Górniczo-Hutniczych, Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku (około 10 000 wol.) oraz cenny zbiór Konstantego Prusa (około 4 000 wol.).

W okresie powojennym istotny wzrost zbiorów nastąpił w wyniku przejęcia dużych zespołów zbiorów zabezpieczonych takich, jak: Biblioteka Krajowa w Bytomiu (około 68 000 wol.); księgozbiorów podworskich: Lubomirskich, Oppersdorffów, Sanguszków, Schaffgotschów, Szembeków. Zabytkowym księgozbiorem zwróconym Bibliotece przez władze czeskie jest Biblioteka Leopolda Jana Szersznika, znajdująca się w Oddziale Zabytkowym w Cieszynie.

Tak więc, skromny początkowo księgozbiór prawniczy liczący w pierwszym roku działalności około 1 000 wol., przekształcił się w ciągu pięćdziesięciolecia w bogaty ilościowo i jakościowo księgozbiór uniwersalny, będący powaznym warsztatem pracy naukowej.

Systematyczne powiększanie się zbiorów w minionym półwieczu obrazuje poniższa tabela:

| Stan w dnia | Stan zbiorów | | |
|-------------|-------------------------------------------|--------------------------|-------------------------------------------|
| | ogółem w jednostkach obliczeniowych | w tym tomów czasopism | w tym jednostek zbiorów specjalnych |
| 31 XII 1938 | 103.796 | brak danych | brak danych |
| 31 XII 1949 | 162.831 | 22.577 | 14.261 |
| 31 XII 1960 | 418.646 | 35.649 | 42.499 |
| 31 XII 1970 | 664.493 | 63.053 | 58.740 |
| 31 XII 1971 | 700.109 | 67.099 | 64.248 |
| 31 XII 1972 | 732.597 | 71.806 | 67.986 |

Na księgozbiór Biblioteki składają się podstawowe dzieła ze wszystkich dziedzin wiedzy (w wielu językach), ze szczególnym uwzględnieniem silesiaków i piśmiennictwa z zakresu nauk społeczno politycznych i ekonomicznych. Od początku istnienia Biblioteki gromadzono wydawnictwa dotyczące Śląska i jego udziału w rozwoju kultury i gospodarki narodowej, tzw. silesiaca. Są to wszelkie druki (książki, broszury, czasopisma, mapy, rękopisy, ulotki itp.) tematycznie śląskie, dzieła autorów śląskich — nawet jeśli treściowo nie dotyczą Śląska — oraz polonica śląskie, czyli druki polskie wydane na Śląsku w okresie, gdy ziemia ta nie należała do Polski. Systematyczny wzrost silesiaków ilustrują następujące dane: np. w 1930 r. Biblioteka posiadała 3383 wol., w 1960 r. — 28 952 wol., w 1970 r. — 57 561 wol. W ostatnim dziesięcioleciu roczny przyrost wynosił średnio około 3000 wol. Zbiór ten należy do najbogatszych w Polsce i stanowi wartościowe źródło do badań nad regionem we wszystkich jego aspektach.

Najcenniejsze dokumenty rękopiśmienne i drukowane Biblioteka gromadzi, opracowuje oraz przechowuje w Dziale Zbiorów Specjalnych, który naukowcom, studentom i miłośnikom zabytkowych ksiąg służy od wielu lat swymi materiałami do prac specjalistycznych z różnych dziedzin wiedzy.

Spośród 1200 rękopisów, z których każdy jest egzemplarzem niepowtarzalnym, do najstarszych należą pergaminowe akta kupna z początku XIV w., sporządzone przez notariuszy włoskich. Z cennych poloników rękopi-

piśmiennych na uwagę zasługuje XV-wieczny odpis tzw. „szkolny” dzieła Wincentego Kadlubka „Chronica Polonorum”, używanego wówczas jako podręcznik do nauki historii. Z końca XV w. pochodzi wyjątkowej wartości zbiór traktatów i wykładów profesorów Akademii Krakowskiej tzw. „Miscellanea astrologica et alchymica”, zawierający m.in. notatki Jana z Głogowa. Jest to jeden z najstarszych silesiaków Biblioteki pisany po łacinie. Natomiast najstarszym polskim silesiakiem jest księga cechowa miasta Woźniki, w pow. lublinieckim z lat 1632—1740. Dużą wartość dla badań i opracowań historycznych stanowią rękopiśmienne materiały do dziejów regionów, miejscowości, instytucji i stowarzyszeń. Zupełnie wyjątkową pozycję zajmuje tu „Archiwum Konstantego Zaleskiego”, dotyczące spraw Wielkiej Emigracji we Francji i Anglii.

Biblioteka szczyli się także posiadaniem zabytkowego zbioru inkunabułów i starych druków (około 26 tys. wol.), wśród których znajduje się wiele unikalnych, często nie notowanych przez bibliografie, pozycji, w tym także liczne, rzadkie druki śląskie. Obok poloników tłoczonych w najstarszych oficyinach w kraju (u Hallera, Wietora, Unglera, Piotrkowczyka) ozdoba księgozbioru są dzieła pochodzące ze słynnych niegdyś drukarni europejskich w Bazylei, Antwerpii, Moguncji, Wenecji, Lejdzie i Amsterdamie.

Wśród osobliwości Zbiorów Specjalnych na uwagę zasługuje inkunabuł polski Franciszka Plateanusa „Opus restitutionum”, drukowany przez najstarszego typografa krakowskiego Kaspra Straubego w 1475 r. Inkunabuł ten jest jednocześnie cennym egzemplarzem tzw. „księgi łańcuchowej” (po łacinie „liber catenatus”), przykuwanej w średniowieczu do pulpityw bibliotecznych dla ochrony przed kradzieżą. Z inkunabułów obcych największą wartość poznawczą posiada sławna „Kronika świata” Hartmanna Schedla, wydana w 1493 r. w Norymberdze. Ta bogato ilustrowana książka XV w. (1809 drzeworytów) zawiera m.in. pierwsze widoki Krakowa, Wrocławia i Nysy, wykonane na podstawie rysunków z natury. Trzy inkunabuły Biblioteki są jedynymi, zachowanymi egzemplarzami w zbiorach polskich. Do unikatów należy także „Psalterz” Jana Kochanowskiego, wydany w Krakowie w 1606 r. (drugi taki sam egzemplarz spłonął w czasie wojny w Bibliotece Zamojskich w Warszawie). Z pozycji unikalnych na skalę europejską należy wymienić dzieło: „A pronouncing Dictionary of the English language”, Londyn 1796 r. O jego wartości materialnej może świadczyć wysokość sumy ubezpieczeniowej (100 funtów ang.), ustalonej przez Uniwersytet w Leeds, który to dzieło wypożyczał w 1965 r. Ostatnio Biblioteka nabyła pierwsze kompletne wydanie dzieła Frycza Modrzewskiego „O poprawie Rzeczypospolitej” z 1554 r., które ze względów cenzuralnych musiało ukazać się poza granicami Polski, w Bazylei.

Ale nie tylko to „osobliwości” określają istotę i wartość Zbiorów Specjalnych Biblioteki. Badacz literatury i kultury polskiej znajdzie w katalogach starych druków wiele wybitnych nazwisk z epoki renesansu, baroku i oświecenia. Miłośników górnictwa i hutnictwa zainteresują dzieła Georgiusa Agricoli i Lazarza Erckera, zawierające drzeworytowe ilustracje technicznych urządzeń kopalń i hut. Historycy natrafić tu mogą na wiele cennych źródeł do dziejów naszego regionu, zarówno tych dawnych, jak i najnowszych (plebiscyt, powstania, okupacja itd.).

Pod opieką Działu Zbiorów Specjalnych znajdują się także wartościowe wydawnictwa kartograficzne (ok. 5 700 poz.), druki i rękopisy muzyczne (ok. 3 800 poz.), cenne materiały z zakresu grafiki i fotografii (ok. 4 000 poz.), oraz tzw. dokumenty życia społecznego (ok. 50 tys. poz.), do których należą ulotki, afisze, teatralia, odezwy itp.

Z bogatych zasobów Biblioteki Śląskiej korzystają nie tylko czytelnicy indywidualni lecz również placówki naukowo-badawcze, zakłady przemysłowe, organizacje społeczne itp.

Zbiory są udostępniane na miejscu w pięciu czytelniach katowickich (głównej, naukowej, śląskiej, czasopism, zbiorów specjalnych) oraz w czytelniach w Bytomiu i Cieszynie.

Dwie wypożyczalnie (miejscowa i międzybiblioteczna) wypożyczają książki do domu lub w razie potrzeby, sprowadzają poszukiwane przez czytelników wydawnictwa z innych bibliotek, tak krajowych jak i zagranicznych.

Wzrost odwiedzin czytelnich i ilość udostępnianych zbiorów ilustruje poniższa tabela:

| Stan w dniu | Udostępnianie zbiorów | |
|-------------|-------------------------------------|--------------------------------|
| | Liczba zarejestrowanych czytelników | Ilość udostępnionych woluminów |
| 31 XII 1958 | 849 | 19 185 |
| 31 XII 1949 | 3088 | 41 418 |
| 31 XII 1960 | 5668 | 151 630 |
| 31 XII 1970 | 9405 | 153 394 |
| 31 XII 1971 | 9433 | 157 530 |
| 33 XII 1972 | 10901 | 162 159 |

W ostatnich latach wprowadzono dodatkowo nowoczesne formy udostępniania, wykonując na zamówienie czytelników mikrofilmy, fotoreprodukcje oraz odbitki kserograficzne.

Z działalnością usługową Biblioteki nierozdzielnie łączą się prace bibliograficzne i informacyjne. Służba informacyjna udziela zainteresowanym osobom i instytucjom informacji bibliograficznych, bibliotecznych i rzeczowych w formie bezpośredniej, telefonicznej i pisemnej. W zakres usług wchodzi również opracowywanie pisemnych zestawień bibliograficznych dla instytucji krajowych, zagranicznych a także dla odbiorców indywidualnych.

Oto orientacyjna tabelka ilustrująca stały wzrost informacji:

| Stan w dniu | ilość udzielonych informacji |
|-------------|------------------------------|
| 31 XII 1949 | 2 703 |
| 31 XII 1960 | 3 995 |
| 31 XII 1970 | 10 307 |
| 31 XII 1971 | 13 759 |
| 31 XII 1972 | 15 546 |

Obok tradycyjnych funkcji usługowych do zadań Biblioteki należy inicjowanie, prowadzenie i publikowanie prac z zakresu bibliografii i bibliotekoznawstwa ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień śląskich.

Nie sposób wymienić wszystkich inicjatyw Biblioteki podejmowanych w minionym półwieczu. Ważnym bezsprzecznie przedsięwzięciem podjętym w okresie międzywojennym było opracowywanie „Wykazu literatury bieżącej o Śląsku”. Publikacja ta ukazywała się jako kwartalnik pod re-

dakcją Jacka Koraszewskiego. Opublikowano cztery roczniki za lata 1935—1938 i pierwszy numer za rok 1939. Nawiązaniem do „Wykazu” jest „Bibliografia Śląska” ukazująca się jako wydawnictwo ciągłe od 1963 r. Do 1972 r. wydano roczniki za lata 1960—1968. Prace nad następnymi rocznikami są kontynuowane na bieżąco. Publikacja ta rejestruje piśmiennictwo o Śląsku ze wszystkich dziedzin wiedzy i życia, takich jak: Historia, zagadnienia gospodarcze, społeczne, kulturalne itp. Prócz książek uwzględnia również artykuły z czasopism naukowych, popularnonaukowych (w tym czeskie i niemieckie) i ze śląskiej prasy lokalnej. Stanowi ona istotną pomoc dla osób interesujących się zagadnieniami śląskimi.

Wśród prac Biblioteki na uwagę zasługują również kwartalnik pod nazwą „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, ukazujący się od 1950 r. Na treść tego periodyku składają się informacje o działalności Biblioteki Śląskiej i innych bibliotek z terenu województwa katowickiego, artykuły poświęcone dziejom książki polskiej na Śląsku, notatki o ciekawszych wydawnictwach z dziedziny bibliotekoznawstwa i nauk pokrewnych, jak również wykazy nowych nabytków książkowych w wyborze.

Z okazji pięćdziesięciolecia przystąpiono do przygotowania dwóch publikacji: księgi pamiątkowej i informatora. Księga ukazuje dzieje Biblioteki w minionym półwieczu i charakteryzuje poszczególne rodzaje zbiorów. Zawiera również artykuły omawiające ciekawsze księgozbiory wcielone do Biblioteki (np. Oswalda Balzera, Aleksandra Kraushara).

Drugą publikacją opracowaną z myślą o szerokich rzeszach czytelników jest popularny informator, omawiający m.in. podstawowe komórki usługowe tej placówki. Znajdzie tu również czytelnik krótki rys dziejów biblioteki i związałą charakterystykę poszczególnych rodzajów zbiorów.

W dorobku naukowym Biblioteki jest szereg publikacji specjalistycznych, poświęconych odnalezionym w zbiorach materiałom i źródłom rękopiśmiennym, dotyczącym m.in. H. Kołłątaja, J. Lelewela i W. A. Mozarta.

Dział Zbiorów Specjalnych notuje nie znane Estreicherowi polonice i silosiacza znajdujące się w zbiorach Biblioteki Śląskiej. Ukazały się dotychczas dwie serie tych publikacji, trzecia — w druku.

Do obowiązków statutowych Biblioteki należy również propaganda książki i czytelnictwa poprzez wystawy. Wszystkie ważniejsze rocznice, wydarzenia kulturalne, polityczne i społeczne znajdują odbicie w ekspozycjach organizowanych przez Bibliotekę. „Słowo polskie na Śląsku”, „Stare druki w zbiorach Biblioteki Śląskiej”, „Międzynarodowa Leninowska Nagroda Pokoju w literaturze i sztuce”, „Prasa województwa katowickiego w służbie społeczeństwu i socjalizmowi”, „Zawsze wierni Ojczyźnie — powstania śląskie w dokumentach i literaturze” (wspólnie z Biblioteką Narodową) i wiele innych, aż po otwartą w maju b.r. wystawę obrazującą dzieje naszej placówki — oto kilka przykładów tematyki wystaw.

Biblioteka propaguje czytelnictwo organizując prócz wystaw i pokazów pogadanki dla młodzieży szkolnej i akademickiej połączone ze zwiedzaniem Biblioteki i wykładami na temat jej dziejów i zasobów.

Działalność dydaktyczna Biblioteki przejawia się także w systematycznie organizowanych szkoleniach i praktykach wakacyjnych dla studentów bibliotekoznawstwa. Kiluosobowe grupy studentów poprzez wykłady i ćwiczenia zdobywają praktyczne wiadomości z zakresu opracowania alfabetycznego i rzeczowego zbiorów, jak również z zakresu bibliografii i działalności służby informacyjno-bibliograficznej.

Nie sposób omówić wszystkie różnorodne funkcje jakie spełniała i spełnia ta placówka. Przez pięćdziesiąt lat swej działalności dobrze zasłużyła się Ziemi Śląskiej, dlatego jej złoty jubileusz, włączony w Obchody Roku Nauki Polskiej, jest wielkim wydarzeniem kulturalnym w życiu naszego regionu.

Analiza statystyczna bibliotek publicznych województwa katowickiego za rok 1972

I. Najważniejsze zadania bibliotek w r. 1972:

Zadania, jakie postawiła Wojewódzka Biblioteka Publiczna przed bibliotekami stanowiły kontynuację problemów, którymi zajmowały się one już w roku 1971, a więc:

- zakończenie prac związanych z opracowaniem perspektywicznych planów rozwoju sieci bibliotek do roku 1990,
- uporządkowanie we wszystkich bibliotekach stanów majątkowych,
- uzupełnianie dokumentów stanowiących podstawę działalności bibliotek (statuty, regulaminy organizacyjne, regulaminy pracy),
- organizowanie magazynów druków zbędnych,
- decentralizacja inwentarzy w bibliotekach wielkomiejskich,
- propagowanie poszczególnych grup księgozbioru:
 - literatury społeczno-politycznej,
 - „ polskiej współczesnej i literatury krajów demokracji ludowej,
 - „ popularnonaukowej dla młodzieży,
 - „ dotyczącej spraw filmu, teatru i plastyki,
- przejęcie przez biblioteki publiczne księgozbiorów bibliotek komitetów partyjnych.

II. Sieć bibliotek publicznych.

W końcu roku 1972 na terenie woj. katowickiego działało ogółem 610 placówek bibliotecznych, czyli o 15 więcej aniżeli w roku ubiegłym, w tym:

- 1 WBP
- 32 biblioteki centralne
- 253 biblioteki gromadzkich
- 260 filii bibliotecznych, w tym:
 - 35 filii bibliotek gromadzkich,
 - 538 punktów bibliotecznych, w tym:
 - 403 punkty biblioteczne na wsi.

Sieć placówek dla dzieci stanowi 29 filii bibliotecznych (wzrost o 3 filie) i 32 oddziały (wzrost o 2 w stosunku do r. 1971).

W ciągu roku 1972 na terenie n/województwa powstało ogółem 16 placówek bibliotecznych:

3 biblioteki gromadzkie — 1 w pow. gliwickim,
2 w pow. wodzisławskim — oraz
13 filii bibliotecznych, z tego 8 w miastach (w tym 3 specjalistyczne)
oraz 5 w powiatach.

Decyzją Społ. Insp. Pracy zamknięto 1 filię biblioteczną w Katowicach. Ogólna sieć punktów bibliotecznych w okresie sprawozdawczym zmniejszyła się o 16.

Zmniejszyła się także liczba czytelników w sumie o 10; przyczyną ich likwidacji był brak miejsca na księgozbiory ogólne.

Na 1 placówkę biblioteczną w woj. katowickim przypadło w r. 1972 6192 mieszkańców (w powiatach 4.379), w miastach 9.448 przy średniej krajowej 3.824.

W NPG przewidywano, że w końcu 1972 r. będzie w naszym województwie działało 620 placówek bibliotecznych, w tym na wsi 292. Planu nie wykonano, szczególnie na wsi, gdyż nie wszędzie udało się uzyskać odpowiednie lokale. W ciągu roku 1972 biblioteki woj. katowickiego, z wyjątkiem MBP w Częstochowie, MBP w Zabrze, MBP w Siemianowicach oraz PiMBP w Zawierciu (tylko dla powiatu miasta posiada plan), opracowały perspektywiczne plany rozwoju sieci. Plany bibliotek powiatowych będą skorygowane w związku ze zmianami administracyjnymi na wsi.

III. Sytuacja lokalowa bibliotek.

W ciągu roku sprawozdawczego w stosunku do roku 1971 — ogólny metraż bibliotek zwiększył się o 2.765 m²,

w tym: 1.950 m² w Siemianowicach oraz
815 m² inne nowo otwarte placówki.

Warunki pracy w bibliotekach woj. katowickiego ulegają stopniowej poprawie; przeprowadza się remonty kapitalne i bieżące, wymienia sprzęt, tworzy się kąciki socjalne.

Najtrudniejsze warunki lokalowe posiadają biblioteki w Katowicach, Rudzie Śląskiej i Zabrzu oraz PiMBP w Lublińcu.

IV. Budżet.

Wykonanie budżetu bibliotek publicznych w województwie katowickim w roku 1972 zamykało się globalną sumą 63 mil. zł; było o 10.158,9 tys. wyższe w stosunku do budżetu z roku 1971.

Wydatki osobowe wzrosły o 4.786,3 tys. zł, w tym płace o 3.930,1 tys. zł; były to skutki podwyżek uzyskanych dla bibliotekarzy w grudniu 1971 r. oraz czerwcem 1972 r.

Wydatki rzeczowe wykazują wzrost o 5.372,6 tys. zł, w tym zakup księgozbioru 2.054,3 tys. zł.

V. Kadra.

Według stanu z dnia 31. XII. 72 w bibliotekach publicznych woj. katowickiego zatrudniano ogółem 1.418 osób, w tym:

| | | | | |
|---------------------|--------|-------------|------|--------------------------------|
| prac. dział. podst. | 1.112, | w tym etat. | 737, | z tego 258 et. w bibl. powiat. |
| „ administr. | 34 | „ „ | 32 | „ 3 „ „ „ |
| „ obsługi | 272 | „ „ | 50 | „ 10 „ „ „ |
| ogółem wojew. | 1.418 | | 819 | 271 |

W stosunku do roku 1971 nastąpił wzrost ilości pracowników działalności podstawowej o 37 osób, pracowników administracyjnych o 7 osób oraz pracowników obsługi o 4 osoby.

W grupie bibliotek powiatowych pracownikami administracyjnymi zatrudniają: PBP Bielsko, PBP Bydżin oraz PiMBP Zawiercie; w pozostałych bibliotekach czynności te wykonują pracownicy działalności podstawowej.

Pracownicy działalności podstawowej

| | Ogółem pracowników | W tym dział. podstawowej | Z tego etatów dział. podst. | Ryczałty (osoby) |
|---------|--------------------|--------------------------|-----------------------------|------------------|
| WBP | 21 | 16 | 15 | 1 |
| Miasta | 765 | 557 | 464 | 93 |
| Powiaty | 654 | 539 | 258 | 281 |
| ogółem | 1.418 | 1.112 | 737 | 375 |

Staż pracowników działalności podstawowej

| | od 1-2 l. | 3-5 l. | 5-10 l. | 11-15 l. | 15-20 l. | 20-25 l. | pow. 25 l. |
|---------|-----------|--------|---------|----------|----------|----------|------------|
| WBP | 2 | 3 | 6 | — | 3 | 1 | 1 |
| Miasta | 186 | 69 | 102 | 103 | 52 | 35 | 10 |
| Powiaty | 150 | 90 | 115 | 82 | 65 | 30 | 7 |
| Wojew. | 338 | 162 | 223 | 185 | 120 | 66 | 18 |

| | 1971 | 1972 | % wzrostu w stos. do 1971 r. |
|--|------|------|------------------------------|
|--|------|------|------------------------------|

| | | | |
|-------------------------------------------------------------------------------|-------|-------|-----------|
| Przygotowanie bibliotekarskie posiada ogółu zatrudnionych prac. dział. podst. | 44,9% | 42,5% | — 2,4% |
| Wykształcenie wyższe i półwyższe | 14,0% | 10,6% | — 3,4% |
| Wykształcenie niepełne średnie i podstaw. | 21,3% | 24,7% | + 3,4% |
| 44,9% ogółu zatrudnionych to bibliotekarze o stażu od | | | 1—3 lat |
| 30,3% „ „ „ „ „ „ | | | 1—5 „ |
| 20,5% „ „ „ „ „ „ | | | 5—10 „ |
| 16,6% „ „ „ „ „ „ | | | 10—15 „ |
| 18,3% „ „ „ „ „ „ | | | pow. 15 „ |

W roku 1972 — w porównaniu z rokiem 1971 — obciążenie bibliotekarzy w woj. katowickim, jeśli chodzi o liczbę mieszkańców przypadających na 1 etat uległo zmniejszeniu z 4.122 w roku 1971 na 4.013 w roku 1972 oraz w liczbie czytelników z 547 w roku 1971 na 545 w roku 1972; natomiast nastąpił dalszy wzrost wypożyczeń przypadających na 1 etat z 11.786 w r. 1971 na 11.811 w r. 1972. W roku 1970 liczba wypożyczeń na 1 etat wynosiła 11.691.

VI. Księgozbiory.

W ciągu roku 1972 księgozbiory bibliotek publicznych woj. katowickiego wzrosły ogółem o 363.703 wol.

Na zakup książek w r. 1972 wydano ogółem 13.166 tys. zł tj. o 2.054 tys. zł, więcej aniżeli w r. 1971 i zakupiono o 44.501 wol. więcej.

Przeciętna cena 1 nowo zakupionej książki w latach 1971/72 kształtowała się jak następuje:

| | 1971 | 1972 |
|--------------|---------|---------|
| Powiaty | 24,- zł | 26,7 zł |
| Miasta z WBP | 27,5 zł | 28,8 zł |
| Województwo | 24,3 zł | 27,9 zł |

Struktura księgozbiorów w woj. katowickim przedstawia się jak poniżej:

| Treść | Ogółem woluminów | w t y m l i t e r a t u r y | | | | | |
|------------|------------------|-----------------------------|------|--------------------|------|-------------------|------|
| | | pięknej dla dorosł. | % | pięknej dla dzieci | % | popularnonaukowej | % |
| Powiaty | 2.363.728 | 1.172.477 | 49,1 | 534.952 | 23,3 | 654.959 | 27,6 |
| Miasta+WBP | 2.732.128 | 1.248.527 | 45,4 | 516.176 | 19,4 | 963.325 | 35,2 |
| Województ. | 5.097.855 | 2.414.804 | 47,3 | 1.051.158 | 20,8 | 1.618.282 | 31,9 |

W porównaniu z rokiem 1971 struktura księgozbiorów wykazuje przesunięcie na korzyść literatury popularnonaukowej.

Zaopatrzenie mieszkańców w książkę:

| Rok | Tomy na 100 mieszk. | | | | Zakup. tomów na 100 mieszk. | | | | Wydano zł na 100 mieszk. | | | |
|------|---------------------|--------|-------|-------|-----------------------------|--------|------|------|--------------------------|--------|-------|-------|
| | Pow. | Miasta | Woj. | Kraj | Pow. | Miasta | Woj. | Kraj | Pow. | Miasta | Woj. | Kraj |
| 1970 | 123,- | 112,3 | 120,- | 172,- | 12,4 | 11,4 | 11,9 | 12,8 | 280,5 | 294,0 | 290,- | 285,- |
| 1971 | 130,- | 123,4 | 127,- | 180,- | 11,3 | 11,5 | 11,5 | 13,4 | 278,8 | 308,3 | 299,3 | 325,9 |
| 1972 | 138,5 | 131,0 | 136,- | 189,- | 12,2 | 12,6 | 12,5 | 13,8 | 326,9 | 366,4 | 350,9 | 352,9 |

Mimo zwiększonych środków na zakup, bibliotek publicznych woj. katowickiego nie osiągnęły wskaźników normatywnych, ustalonych przez MKiSzt zarządzeniem z dnia 4.2.1971 nr 14. W zależności od aktualnej liczby tomów na 100 mieszkańców i liczby czytelników ustalono wskaźniki zakupu na 13, 15, 18 i 20 wol. rocznie na 100 mieszkańców. Województwo katowickie obowiązuje wskaźnik 18. Różnica między zakupem a wskaźnikiem normatywnym dla województwa za rok 1972 wynosi 5,5. Najniższy wskaźnik zakupu wśród bibliotek powiatowych notuje Bielsko — 6,8 wol. na 100 mieszkańców, najwyższy PiMBP Zawiercie — 19,5 wol.

W grupie bibliotek miejskich najniższy wskaźnik zakupu posiada Dąbrowa Górnicza 9,2 wol. na 100 mieszkańców, najwyższy Cieszyń — 25,3 wol. na 100 mieszkańców. Natomiast najniższy wskaźnik zaopatrzenia w książkę w grupie bibliotek powiatowych posiada Rybnik — 91,7 wol. na 100 mieszkańców; w grupie bibliotek miejskich Katowice — 83,6 wol. na 100 mieszkańców. Najwyższy — odpowiednio PBP Cieszyń z 188/100 mieszkańców i MBP Cieszyń z 231,3 wol./100 mieszkańców.

W roku 1972 na prenumeratę czasopism w woj. katowickim wydano ogółem 1.864.074 zł tj. o 91.521,— zł więcej aniżeli w roku 1971, z tego w powiatach 745.293 zł, w miastach 1.103.154 zł, w WBi 10.617 zł.

Wydatki na prenumeratę czasopism przedstawia poniższe zestawienie:

| Wydano zł na prenumeratę na 100 mieszkańców | | |
|---------------------------------------------|-------------|-------------|
| | w roku 1971 | w roku 1972 |
| ogółem województwo | 47 | 49,3 |
| w tym wieś | 40 | 41,3. |

Kwoty przeznaczone na zakup czasopism są nadal bardzo niskie, szczególnie jeśli się weźmie pod uwagę 214 czytelników działających w naszym województwie, w tym 79 na wsi.

VII. Czytelnicy.

W roku 1972 z bibliotek naszej sieci korzystało ogółem 512.514 czytelników, co stanowi 13,6% w stosunku do liczby mieszkańców. Liczba czytelników wzrosła o 17.383 czyli o 3,5% w porównaniu ze stanem z roku 1971.

Liczba mieszkańców województwa wzrosła w tym czasie o 47.364 osoby tj. o 1,2%.

Dane o czytelnikach przedstawia poniższa tabela:

| Treść | Czytelnicy ogółem | W tym do lat 14 | Liczba czytelników na 100 mieszk. | % czyteln. do lat 14 w stosunku do ogółu czyteln. | % wzrostu czytelników |
|---------|-------------------|-----------------|-----------------------------------|---------------------------------------------------|-----------------------|
| Powiaty | 217.995 | 68.339 | 12,8 | 31,5 | 2,9 |
| Miasta | 294.519 | 67.105 | 14,2 | 22,8 | 3,2 |
| Wojew. | 512.514 | 135.442 | 13,6 | 24,4 | 3,5 |

Porównawczo w zestawieniu z rokiem 1971 wskaźniki te przedstawiają się jak następuje:

Liczba czytelników % czyteln. do lat 14 w stosunku na 100 mieszkańców do ogólnej liczby czytelników

| | 1971 | 1972 | 1971 | 1972 |
|-------------|------|------|------|------|
| Powiaty | 12,4 | 12,8 | 31,5 | 31,3 |
| Miasta | 13,9 | 14,2 | 23,6 | 22,8 |
| Województwo | 13,2 | 13,6 | 27,0 | 24,4 |

W okresie sprawozdawczym zmalała liczba czytelników do lat 14 w stosunku do ogółu czytelników.

VIII. Udostępnianie zbiorów.

Czytelnicy województwa katowickiego w 1972 roku wypożyczyli ogółem 11.109.036 wol. czyli o 442.382 wol. więcej aniżeli w roku 1971, co stanowi 4,1% wzrostu.

| Rok | Wypożyczenia ogółem | W tym lit. pop.-nauk. | % wyp. lit. p.-n. | | Wyp. wol. /mieszk. | | L. wyp./1 czyt. | |
|------|---------------------|-----------------------|-------------------|------|--------------------|-------|-----------------|------|
| | | | Woj. | Kraj | Woj. | Kraj | Woj. | Kraj |
| 1971 | 10.666.654 | 1.739.274 | 16,4 | 16,7 | 286,0 | 401,5 | 21,6 | 19,3 |
| 1972 | 11.109.096 | 1.841.507 | 16,6 | 17,2 | 292,7 | 406,- | 21,7 | 19,4 |

Wskaźniki wypożyczeń literatury popularnonaukowej i literatury pięknej dla dzieci w powiatach i miastach n/województwa kształtowały się jak następuje:

| | % wypożyczeń literatury popularnonaukowej | | % wypożyczeń literatury pięknej dla dzieci | |
|-------------|-------------------------------------------|------|--------------------------------------------|------|
| | 1971 | 1972 | 1971 | 1972 |
| Powiaty | 13,7 | 13,9 | 37,7 | 37,9 |
| Miasta | 17,9 | 18,2 | 26,6 | 26,4 |
| Województwo | 16,3 | 16,6 | 30,9 | 30,8 |

Liczba wypożyczeń na 1 książkę utrzymuje się na poziomie roku 1971 i wynosi 2,1.

Działalność czytelni obrazuje poniższa tabela:

| Treść | Woluminy wydane czytelnikom | Wol. udost. w czyt. na 1 miejsce | Odwiedziny w czyt. na 1 miejsce | Czytelników na 1 miejsce | Miejsca w czyteln. na 100 mieszk. |
|------------------------------------|--------------------------------|----------------------------------------|---------------------------------------|--------------------------------|-----------------------------------------|
| Powiaty | 115.622 | 53 | 67 | 99 | 0,1 |
| Miasta | 401.358 | 210 | 177 | 154 | 0,09 |
| Wojew. | 516.980 | 126 | 118 | 125 | 0,1 |
| Polska wg danych z 1971 roku | | 165 | 118 | 101 | 2,0 |

Na 214 czytelni w naszym województwie tylko 30 ma obsadę etatową; użytkownicy pozostałych są obsługiwani przez pracowników wypożyczalni.

IX. Działalność oświatowa bibliotek.

W roku 1972 działalność oświatową bibliotek wyznaczały przypadające na ten okres rocznice państwowe oraz akcje i imprezy czytelnicze o charakterze ogólnopolskim i wojewódzkim jak np.

konkursy ogólnopolskie:

„Złoty Kłos dla Twórcy, Srebrne dla Czytelników”

„Bliżej książki współczesnej”

„Turniej czytelniczy ZMS”

„Sławne Polki”.

Za pomoc w przebiegu konkursu „Bliżej książki współczesnej” WBP w Katowicach otrzymała nagrodę pieniężną z CRZZ. Nagrody takie otrzymały również 2 biblioteki terenowe.

W okresie sprawozdawczym prowadzono następujące konkursy wojewódzkie:

-- II etap konkursu kopernikowskiego,

— konkurs na najlepiej pracujący punkt biblioteczny.

Ogłoszono:

-- współzawodnictwo bibliotek pn. „Moja biblioteka pomaga kształcącym się”,

— konkurs na najlepiej pracujący punkt biblioteczny,

-- III etap konkursu kopernikowskiego pod hasłem „Wiek podbojów kosmosu”.

Biblioteki uczestniczyły aktywnie we wszystkich akcjach ogólnopolskich takich jak:

— Dni książki technicznej.

— Dni książki rolniczej

— Dekada książki społeczno-politycznej.

Na działalność wykładową oraz spotkania z wybitnymi ludźmi z budżetu WBP wydatkowano 80.000 zł.

WBP — w związku z prowadzonymi konkursami i akcjami — opublikowała na łamach kwartalnika „Pomagamy sobie w pracy”:

— blok materiałów poświęconych 50 rocznicy ZSRR

— blok materiałów kopernikowskich.

Poza tym, ze względu na aktualność problemu ochrony naturalnego środowiska człowieka, opublikowano cykl materiałów na ten temat.

W ramach współpracy z bibliotekami innych sieci przekazuje się im pomoce metodyczne na aktualne tematy.

Maria Deblessem

WiMBP — Opole

Silesiacy w opolskiej WiMBP

Oddział Zbiorów Specjalnych — najmłodszy organizacyjnie Oddział Opolskiej Książnicy powstał w styczniu 1969 roku.

Na jego zasoby złożyło się gromadzenie przez szereg lat wielu interesujących materiałów bibliotecznych i pochodnych, których wartość doceniają niewątpliwie pracownicy naukowci i bibliofile, poszukujący niemalże na co dzień materiałów do własnych dociekań badawczych. Nie na tych nam jednak zależy, gdyż ci zazwyczaj sami trafiają do naszych zbiorów.

Chcielibyśmy bardziej niż dotychczas wyjść naprzeciw dezycyderatom i potrzebom zainteresowanych naszymi zbiorami studentów. Pragniemy także poinformować szerszy krąg bibliotekarzy o tym, czym dysponujemy, a dysponujemy przecież cennymi zbiorami — przedstawiającymi dużą wartość historyczną, materialną a nieraz i zabytkową.

Dlatego też w zamierzeniu naszym artykuł niniejszy stanowić winien nie tylko wstępną wizytówkę Oddziału, ale niejako propozycję do zaznajomienia się z zawartością jego zasobów i zaproszenie do nas.

Nie możemy naturalnie na łamach jednego artykułu zaprezentować wszystkiego czym dysponujemy.

Siłą rzeczy wyeksponujemy dzisiaj jedynie część zbiorów regionalnych, które wchodzi w skład wymienionego wyżej Oddziału.

A zatem: ZBIORY ŚLĄSKIE — pod pojęciem których kryją się w naszym przypadku: księgozbiór śląski, czasopisma śląskie, mikrofilmy czasopism śląskich (jako że te w przeważającej większości gromadzimy) dokumentacja fotograficzna cenniejszych starodruków śląskich, obiektów i materiałów o charakterze zabytkowym, bądź ważniejszych dokumentów życia społecznego.

Jeśli chodzi o silesiaca — to wspomnę również, że przy gromadzeniu starodruków staraliśmy się głównie o pozyskanie dzieł śląskich.

Podobnie zresztą jest z rękopisami. Gromadzimy bowiem w większości rękopisy pochodzenia śląskiego, bądź Śląska dotyczące. Posiadane przez nas i ustawicznie zbierane druki ulotne, dotyczą powstań śląskich i plebiscytu.

Zaczątki zbiorów śląskich w ogóle, a książek szczególnie sięgają początków istnienia naszej biblioteki.

Rosły powoli razem z nią, a mimo to mają swoją, nieco odrębną od całości zbiorów WiMBP — historię.

Księgozbiór śląski przechodził bowiem poszczególne etapy organizacyjne.

Początkowo znajdował się w księgozbiorze ogólnym WiMBP wyróżniany jedynie czerwonym symbolem „S” w książkach przy numerach inwentarzowych, na kartach katalogowych i karcie książki. Potem wyodrębniono z księgozbioru ogólnego te pozycje, które związane były ze Śląskiem, bądź na Śląsku wydane. Stworzono w ten sposób wyłączony księgozbiór SILESIACOW z własnym katalogiem alfabetycznym i działowym, ale do czasu powstania Oddziału Zbiorów Specjalnych ze wspólnym inwentarzem ogólnym WiMBP.

Wreszcie w 1969 roku księgozbiór śląski otrzymał swój własny oddzielny inwentarz stworzony z przeinwentaryzowanych zbiorów Wypożyczalni Naukowej.

I odtąd gromadzenie zbiorów śląskich stało się problemem bardzo ważnym, pierwszo-planowym i zawsze aktualnym.

Chodziło bowiem o to, żeby tak ukształtować profil księgozbioru wraz z różnymi dokumentami życia społecznego, by stanowić mógł możliwie pełne kompendium wiedzy o regionie, ażeby w miarę możliwości skompletować całe piśmiennictwo śląskie, które w pełni mogłoby zaspokajać potrzeby użytkowników.

Zatem — zaczęto poszukiwanie w antykwariatach, na aukcjach księgarskich, wśród prywatnych posiadaczy regionalistów. Rozpoczęliśmy akcję zbieractwa druków śląskich. W tym celu między innymi prowadziliśmy w latach 1968—1970 konkurs p.n. „Szukamy pamiątek o własnym regionie”, który przyniósł obfity plon, wzbogacono zbiory śląskie o wydawnictwa z oficyn drukarskich w Mikołowie, Oleśnie, Górze św. Anny, Brzegu, Nysie.

Jak wygląda zakres gromadzenia naszych zbiorów?

Najogólniej rzecz biorąc gromadzenie piśmiennictwa regionalnego przedstawia się następująco:

Kompletujemy:

- 1) wszystkie druki wydane na Śląsku Górnym i Dolnym przed 1945 rokiem tematycznie związane ze Śląskiem i autorami tu działającymi,
- 2) po roku 1945:
 - a) wydawnictwa, które ukazują się na Śląsku Opolskim,
 - b) tematyką związane ze Śląskiem,
 - c) wydawnictwa osób działających na tym terenie (Opolszczyzna),
 - d) wydawnictwa Instytutu Śląskiego w Opolu, nawet kiedy nie są tematycznie związane ze Śląskiem ani w Opolu wydane,
 - e) wydawnictwa Instytutu Śląskiego w Katowicach — przedwojenne i powojenne.

Gromadzimy zatem pełną produkcję regionalną lub z regionem treściowo związaną. Ze szczególnym pietyzmem zbieramy dokumenty ukazujące polskość tych ziem, oraz pozycje, które kiedyś staną się nieocenionym źródłem informacji.

Ze względu na to, że Opolszczyzna ma duże walory turystyczno-krajoznawcze gromadzimy publikacje mówiące o regionie, jego trasach turystycznych, obiektach godnych zwiedzenia i zabytkach.

Poszukiwania bibliograficzne mają na celu stałe uzupełnianie całości literatury tematycznie związanej z całokształtem zagadnień dot. przeobrażeń gospodarczych, społecznych i kulturalnych tego regionu w Polsce Ludowej.

Z perspektywy chociażby niepełnych pięciu lat widać wyraźnie jak księgozbiór śląski rósł i rozwijał się, jak pomnażaliśmy warsztat pracy dla tych wszystkich, którym sprawy regionu są bliskie.

Dzisiaj księgozbiór śląski liczy blisko 6 tysięcy woluminów, czyli o 50% więcej niż w roku 1969 i składa się jak już wyżej wspomniałam, z księgozbioru wyłączonego ze zbiorów ogólnych WiMBP oraz z księgozbioru zakupowanego systematycznie w antykwariatach, na aukcjach i u osób prywatnych.

Przyjęliśmy zasadę, że gromadzimy po 2 egzemplarze każdego tytułu do udostępniania na miejscu w czytelni naukowej i w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych. Nie przestrzegamy rygorystycznie tej zasady, zdarzają się bowiem nierzadko wypadki, że potrzebującym czytelnikom wypożyczamy również na zewnątrz.

Dla orientacji czytelników podam, że w księgozbiorze śląskim posiadamy cenne książki pochodzące z XIX wieku w językach: polskim i niemieckim. Interesują nas szczególnie wydawnictwa Kornów z Wrocławia, K. Miarki, Nowackich, wydania brzeskie np. Kancjo-
nały brzeskie, druki tzw. odpustowe wydawane na Górze św. Anny,

W Głogówku, Raciborzu, Piekarach Śl. i innych miejscowościach Śląska, kalendarze itp.

Zbiory mikrofilmowe gromadzone są w tutejszej bibliotece planowo. Dysponujemy stosunkowo pokaźnym zbiorem mikrofilmów (325 jednostek inwentarzowych) wszystkich ważniejszych czasopism wychodzących na Śląsku. Posiadamy komplet „Dziennika Górnośląskiego” z lat 1848—1849, „Dziennik Śląski” za lata 1900—1922, „Gazetę Górnośląską” za lata 1876—1884, „Gazetę Opolską” za lata 1890—1923, komplet „Głosu Ludu Górnośląskiego”, „Głos Śląski” 1. 1903—1921, komplet „Głosów z nad Odry”, „Gwiazdkę Cieszyńską” za lata 1851—1939, „Katolik” lata 1880—1931 i „Katolik Codzienny” za lata 1923—1930, „Młody Polak w Niemczech” lata 1930—1937, „Nowiny Raciborskie” lata 1889—1920 wraz z wszystkimi dodatkami.

Obok mikrofilmów czasopism WiMBP posiada też mikrofilmy książek cennych i rzadkich dotyczących Śląska. Przede wszystkim zmikrofilmowane zostały wszystkie prace J. Lompy.

W przyszłości dział ten zamierzamy powiększyć mikrofilmując wszystkie czasopisma wychodzące na Śląsku Opolskim do 1939 roku.

Celem uzupełniania zbiorów śląskich współpracujemy ze Śląskim Instytutem Naukowo-Badawczym w Opolu, Muzeum Śląska Opolskiego i Muzeum Wsi Opolskiej, Towarzystwem Przyjaciół Nauk, Towarzystwem Przyjaciół Opola, Towarzystwami Regionalnymi, Opolskim Towarzystwem Kulturalno-Oświatowym, WSP, ZBOWiD.

Bez przerwy prowadzimy akcję zbieractwa wartościowych z punktu widzenia regionalnego druków i czasopism śląskich. Mamy bowiem duże braki w zawartości gromadzonych przez nas czasopism polskich wydanych na Śląsku i traktujących o Ziemi Śląskiej przed 1939 rokiem.

Ze względu właśnie na trudności w skompletowaniu roczników cenniejszych czasopism śląskich w oryginałach — braki uzupełniamy mikrofilmami, w dalszym ciągu nie rezygnując z oryginałów.

Przy okazji zwracamy się o pomoc w ich gromadzeniu.

A p e l u j e m y do bibliotekarzy i przyjaciół książki o ułatwienie nam drogi w ich zdobyciu!

Nasilenie zainteresowania sprawami regionalnymi daje się zauważyć szczególnie w ostatnich latach. Dowodem tego chociażby są coraz liczniejsze tematy prac dyplomowych studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu np.: Literatura piękna i ludowa na łamach „Gazety Opolskiej” w latach 1890—1923 i „Gwiazdki Cieszyńskiej” w latach 1919—1939, czy prac doktorskich, które niejednokrotnie skłaniają się w kierunku spraw regionu, a przy pisaniu których nasz księgozbiór, nasze kartoteki regionalne, czasopisma i mikrofilmy oddają niemałe usługi.

Coraz bardziej zbiory śląskie wykorzystywane są również w wystawiennictwie. Wspomnę chociażby o takich wystawach jak m.in.:

Miasta polskie na Śląsku, Sztuka Śląska, Czasopisma polskie wydane na Śląsku przed 1939 rokiem, Tradycje kulturalne Opolszczyzny, Kazimierz Malczewski itp.

Okazją do zaprezentowania w większym stopniu naszych zbiorów są tradycyjne Dni Oświaty Książki i Prasy, kiedy to udostępniamy książki i czasopisma bibliotekom publicznym terenu województwa na tematyczne wystawy popularyzujące nasz region. Prezentujemy również nasze zbiory na wystawach organizowanych bądź to przez WiMBP, bądź też przez inne instytucje kulturalno-oświatowe.

Dla informacji zainteresowanych podam, że posiadamy centralny katalog zbiorów śląskich obejmujący silesiaca gromadzone przez placówki naukowe i kulturalno-oświatowe w województwie opolskim, że dużą pomoc w poszukiwaniu potrzebnych materiałów może stanowić wydany w formie broszury katalog zbiorów śląskich WiMBP w Opolu obejmujący dzieła zgromadzone w Bibliotece do końca 1963 roku, oraz obecnie przygotowywana do druku II cz. tegoż Katalogu obejmująca zbiory za lata 1964—1969.

Ponadto wydajemy wykazy nabytków zbiorów śląskich z bieżących zakupów.

Mamy nadzieję, że dzięki wymienionym wydawnictwom — informacja o naszych zbiorach będzie pełniejsza, a tym samym i lepsze ich wykorzystanie.

Halina Gąszczyńska

WiMBP — Opole

Dokumentacja życia społecznego

Materiałem dla historyka przy odtwarzaniu dziejów są nie tylko międzynarodowe traktaty, umowy i dekrety, lecz i dokumenty mniejszej wagi dotyczące spraw życia społeczeństwa miast i wsi, które nazywamy dokumentami życia społecznego. Według definicji Edwarda Chelstowskiego¹⁾ są to wydawnictwa o charakterze informacyjnym i normatywnym odzwierciedlające życie społeczne w jego rozmaitych formach i przejawach, przeznaczone do osiągnięcia doraźnych celów praktycznych, posiadające krótkotrwałą

¹⁾ E. Chelstowski: Dokumenty życia społecznego w bibliotekach 1969, rozprawa doktorska o zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej. Maszynopis powielony.

wartość użytkową i ewentualną potencjalną wartość stałą, interesujące określony krąg użytkowników, zwykle nie przeznaczone do handlu księgarskiego, występujące w różnych formach wydania i powielania.

Są to więc zarządzenia władz, obwieszczenia, plakaty, afisze, programy imprez, gazetki zakładowe, plany pracy i sprawozdania z działalności instytucji i organizacji, regulaminy, cenniki itp.

Każdy z tych druków sam w sobie nie przedstawia wielkiej wartości, ale w masie zebrane w grupy tematyczne, opracowane grupowo i skatalogowane mogą być nieocenionym źródłem wiadomości o życiu społeczeństwa.

Nowoczesna biblioteka, której cechą powinna być wielostronna działalność, musi poza księgozbiorem objąć i te właśnie dokumenty, co pomoże jej w spełnianiu ważnej funkcji informacyjnej oraz świadczyć będzie o jej czynnym zainteresowaniu się zagadnieniami współczesności.

Jednym z pierwszych krajów opracowujących dokumenty grupowo były Włochy już w roku 1894. Dzisiaj Biblioteka Narodowa we Florencji posiada zbiór dokumentów ułożonych w 4000 pudeł, które zajmują 2 kilometry półek. Grupa materiałów biograficznych obejmuje 1980 pudeł i zajmuje 410 metrów, a materiały dotyczące wyłącznie Garibaldiiego mieszczą się w 17 pudłach, z których dużo zawiera po sto i więcej ulotek.

W Polsce Biblioteka Narodowa gromadziła już w 1934 roku pisma ulotne rozszerzając stopniowo zakres druków i szukając właściwego systemu ich opracowania. W 1936 powstał w Bibliotece Oddział Dokumentów Życia Społecznego, a po drugiej wojnie światowej od 1952 roku. Biblioteka gromadzi dokumenty te z całego kraju w oparciu o egzemplarz obowiązkowy. Poza Biblioteką Narodową prowadzą dokumentację życia społecznego Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Uniwersytetu Poznańskiego, a od 1964 roku Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Dział DŻS w tej Bibliotece nie ogranicza się tylko do druków ulotnych, lecz gromadzi również materiały rękopiśmienne, maszynopisy oraz fotografie. Ponieważ Biblioteka Ossolineum nie otrzymuje egzemplarza obowiązkowego, dostarczycielami materiałów są zakłady pracy, instytucje i organizacje, z którymi nawiązano kontakt wysyłając apel o współpracę w gromadzeniu dokumentów i uzasadniając jej użyteczność. Po usilnych staraniach uzyskano efekty, pracownicy Działu muszą jednak nieustannie czuwać nad uzupełnianiem dokumentacji, i niejednokrotnie sami udają się do współpracujących instytucji, co zresztą pozwala zorientować się w posiadanych przez nie dokumentach, które nadają się do zbiorów Działu. Z Biblioteką Ossolineum współpracuje ponad sto instytucji m.in. KW PZPR, Komisje Kultury Rad Narodowych, KFJN,

TPPR, organizacje młodzieżowe, kluby, muzea, teatry zawodowe, zespoły amatorskie itp. Otrzymywane materiały są opracowywane grupowo i katalogowane pod hasłem korporatywnym (nazwy instytucji, stowarzyszeń, domów kultury itp. (albo pod hasłem osobowym) nazwiska literatów, artystów, aktorów, naukowców i.in.). Kataloguje się nie każdy egzemplarz oddzielnie, lecz pod odpowiednim hasłem wszystkie posiadane na dany temat dokumenty, podając ich treść, ilość, datę, znak klasyfikacyjny. Jedynie teatralia kataloguje się szczegółowo. Zbiór fotografii dotyczy odbudowy i rozbudowy Wrocławia i ważnych wydarzeń w mieście, są tu także podobizny ludzi znanych w życiu politycznym, społecznym i kulturalnym miasta.

Zbieraniem dokumentów życia społecznego zajmują się też Biblioteki Wojewódzkie w mniejszym lub większym zakresie, zależnie od możliwości kadrowych, zainteresowań i potrzeb.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Opolu gromadzi je w Dziale Zbiorów Specjalnych na podstawie egzemplarza obowiązkowego z naszego województwa. Wprawdzie egzemplarz obowiązkowy otrzymujemy od 1958 roku, ale właściwą pracę nad uporządkowaniem i przygotowaniem do ewentualnego udostępnienia dokumentów zaczęliśmy dopiero w roku 1970. Wśród nich znajdują się plakaty o różnorodnej tematyce, afisze, ogłoszenia i obwieszczenia, informatory, cenniki, ulotne druki wydawane przy różnych okazjach, programy imprez, gazetki zakładowe, katalogi wystaw itp. Druki te przechowywane są w tekach, ułożone chronologicznie według tematów, spisane w rejestrze wpływów, w którym odnotowuje się datę otrzymania druku i rok, którego dotyczy oraz znak klasyfikacyjny. Klasyfikacja oparta jest o klasyfikację przyjętą w Przewodniku Bibliograficznym i dostosowana do naszych warunków i potrzeb.

Prowadzimy także katalogi ważniejszych wydarzeń kulturalnych np. „Wiosna Opolska”, „Festiwal Piosenki Polskiej”, „Opolskie Dni Literatury”, „Zjazdy Pisarzy Ziemi Zachodnich i Północnych” — (wypowiedzi naszych literatów i dziennikarzy). Rejestrujemy notatki o działalności ważniejszych organizacji kulturalnych np. Opolskiego Towarzystwa Kulturalno-Oświatowego, Towarzystwa Przyjaciół Opola, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Związku Literatów Polskich i in. gromadząc wycinki prasowe w miarę ich napływu. Materiały te katalogowane są pod hasłem korporatywnym.

Bardzo dokładnie opracowywana jest dokumentacja życia teatralnego w Opolu. Na podstawie nadsyłanych przez Teatr Ziemi Opolskiej materiałów notujemy premiery oraz ich recenzje. Na karcie katalogowej zaznaczamy posiadanie afiszy, programów, fotosów. Karty ułożone są chronologicznie, w obrębie roku zaś alfabetycznie według tytułów sztuk. Oprócz tego prowadzimy spis wszystkich przedstawień w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów. W prawym gór-

nym rogu umieszczamy znak klasyfikacyjny. Karty katalogowe recenzji umieszcza się za odpowiednią kartą główną w układzie chronologicznym, karty artykułów ogólnych dotyczących teatru na początku układu chronologicznego. W ten sposób dokumentujemy działalność Teatru Ziemi Opolskiej, Teatru Lalek, Teatru 13 Rzędów z okresu jego pracy w Opolu, i gościnnych występów teatrów innych miast oraz zespołów amatorskich. Posiadane wycinki z recenzjami i artykułami o teatrach opolskich przechowujemy w teczkach w układzie chronologicznym oznaczone symbolem klasyfikacyjnym. Podobnie przechowywane są afisze, programy i fotosy. Każdy z nich oznaczony jest znakiem klasyfikacyjnym i datą. Mają swoje karty katalogowe również wybitni aktorzy opolscy, pod hasłem: Ludzie teatru.

Przykłady:

Fredro Aleksander **XIX-7/f**
Nowy Don Kichot, komedia w 2 częściach ze śpiewem i tańcami, muzyka St. Moniuszki. Państw. Teatr Ziemi Opol. Prem.: 4. 6. 1972 Reż.: L. E. Stefański.

Afisze 2, progr. 2, fot. 3.
patrz: XIX-7/a

Nowy Don Kichot — A. Fredro **XIX-7/a**
Komedia w 2 częściach ze śpiewami i tańcami, muzyka St. Moniuszki. Prem. 4. 6. 1972. Reż. L. E. Stefański

Afisze 2, progr. 2, fot. 3.

Szczegółową dokumentację posiada nasza Biblioteka w zakresie życia literackiego Opolszczyzny. Dla każdego opolskiego autora przeznaczona zostałateczka, w której gromadzi się wycinki prasowe dotyczące danego autora: recenzje jego utworów, wywiady, charakterystyki itp. a także fotografię i ankietę zawierającą najważniejsze dane o pisarzu. Te ostatnie nie dla wszystkich opolskich autorów, nie wszyscy bowiem chcą wypełnić ankietę. Przy sporządzaniu katalogów, a właściwie bibliografii utworów zwartych i publikacji w czasopiśmie posługujemy się „Przewodnikiem Bibliograficznym”, „Bibliografią Zawartości Czasopism”, „Polską Bibliografią Literacką”. Katalogi te przedstawiają całą twórczość pisarzy zarówno ściśle literacką jak i publicystyczną.

Dla zobrazowania życia kulturalno-artystycznego wprowadziliśmy katalog odczytów, wystaw, koncertów na podstawie anonsów w „Trybunie Opolskiej (dotychczas tylko rok 1971). Przy koncertach i wystawach zastosowaliśmy jako hasło formę, ponieważ wydaje się nam, że ważniejszy jest sam fakt koncertu lub wystawy niż autor czy organizator imprezy. Odczyty katalogujemy pod hasłem osobowym. Dla większej dokładności należałoby każdą z imprez notować podwójnie: raz pod hasłem formy, drugi raz pod hasłem instytucji sprawczej. Wymagałoby to jednak podwojenia czasu pracy.

A **XVII-8/g**
Reinfuss Roman dr prof. z Krakowa. Współczesna ludowa
twórczość plastyczna 30. 4. 1971. Muzeum Ziemi Opolskiej.
Zaproszenie.

„Interclub 71” **XVII-8/h**
Międzynarodowa Wystawa Fotograficzna 6. 5. 1971 BWA
6. 5. 1971

Katalog

Koncert Muzyki Polskiej **XIX-5/b POS**
dyrygent: Józef Bok, soliści: Regina Smendzianka, chór ka-
meralny Filharmonii Krakowskiej. 6. 12. 1971 Aula WSP
Afisz

Nie umieszczamy na karcie katalogowej wyrazu „Odczyt”, „Wystawa”, „Koncert”, formę wskazuje bowiem znak klasyfikacyjny: XVII — Kultura, oświata, 8 — praca k.o., „g” — odczyty, „h” — wystawy, XIX — Sztuka, 5 muzyka, „b” — koncerty.

Skrót wyrazu pod znakiem klasyfikacyjnym oznacza organizatora, litera „A” w pierwszym przykładzie — odczyt na temat artystyczny, każdą bowiem z zasadniczych tematów odczytów oznaczamy inną literą („H” — historyczne, „L” — literackie, „P” — przyrodnicze, „I” — inne). Wycinki prasowe z recenzjami imprez gromadzimy w miarę ich napływu w odpowiednich teczkach, wypisując dla wszystkich, i tych, których nie posiadamy, karty katalogowe umieszczane po karcie głównej.

Zapoczątkowany dopiero zbiór dokumentów fotograficznych obejmuje jeszcze szczupły zakres tematów, co nie przeszkadza, aby kompletowały dokumentację fotograficzną, Biblioteki Powiatowe i Miejskie.

Ciekawą pozycją będzie również zapoczątkowany dopiero katalog „Ludzie Opola”. Pod hasłem osobowym notować będziemy najważniejsze dane o znanych w Opolu osobistościach, lecz to plany przyszłości, kiedy Dział Zbiorów Specjalnych uzyska więcej pracowników.

Praca nad dokumentacją życia społecznego pochłania bardzo dużo czasu i wymaga ogromnej wytrwałości i uporu. Nie wszyscy, do których się zwracamy z prośbą o współpracę w gromadzeniu dokumentów rozumieją znaczenie tych zbiorów. Bibliotekarzy nie trzeba przekonywać o potrzebie gromadzenia dokumentów życia społecznego, wiedzą z praktyki, że zabezpieczone, przechowane w odpowiednich warunkach (wycinki naklejone na papier, druki i fotografie w pudełkach) unikną stopniowego niszczenia przez czas i będą dostępne nie tylko dla badacza dziejów naszej ziemi i ludzi, ale i dla samych „sprawców dokumentów” przy organizowaniu rocznic, jubileuszów i odtwarzaniu historii zakładów, instytucji i organizacji.

Filia literatury społeczno-politycznej

W końcu kwietnia br. w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Częstochowie zakończone zostały prace związane z przekształceniem jednej z filii uniwersalnych w placówkę specjalizującą się w gromadzeniu księgozbioru społeczno-politycznego. Prace te trwały prawie cztery miesiące i angażowały w różnych okresach od 2 do 4 osób. Pracochłonność tych robót upoważnia do podzielenia się kilkoma uwagami.

Celowość zorganizowania takiej placówki — szczególnie w środowisku wielkomiejskim — wynikała z rosnącego zapotrzebowania na literaturę społeczno-polityczną obserwowanego nie tylko u młodzieży szkolnej i osób kształcących się, ale również wśród uczestników różnego rodzaju szkoleń, konkursów i akcji czytelniczych. Wydawnictwa tego typu przydzielane filiom przeważnie po jednym egzemplarzu, często były trudno dostępne. Gromadzenie ich więc dodatkowo, w większej liczbie w wyspecjalizowanej placówce, stało się ważnym zadaniem, którego realizację przyspieszyło zalecenie o przejęciu przez biblioteki publiczne księgozbiorów ośrodków propagandy partyjnej.

Na poświęconej temu zagadnieniu konferencji, zorganizowanej przez WBP w Katowicach w początkach br., dokonano pewnych ustaleń, bardzo przydatnych w pracach związanych z przejmowaniem księgozbiorów ośrodków propagandy partyjnej. Sprowadzały się one do tego, by po odpowiedniej selekcji książki te włączyć do stanu majątkowego bibliotek tworzących placówki typu uniwersalnego, ale specjalizujące się w gromadzeniu i udostępnianiu księgozbioru społeczno-politycznego.

W częstochowskiej MBP postanowiono wykorzystać przejęty księgozbiór dla przekształcenia jednej z filii w taką właśnie placówkę; wybór padł na filię nr 15 o uniwersalnym księgozbiorze, obsługującą dzieci, młodzież i dorosłych (wypożyczalnia z kąciem czytelniczym). Tutaj bowiem udało się wygospodarować dodatkowe pomieszczenie. Nie bez znaczenia była również lokalizacja tej filii w śródmieściu.

W pierwszych dniach stycznia br., jeszcze w pomieszczeniach Miejskiego Ośrodka Propagandy Partyjnej w Częstochowie, pracownicy obu zainteresowanych stron przeprowadzili inwentaryzację księgozbioru przekazywanego MBP (na podstawie zgodności zapisów w inwentarzach z książkami na półkach i w kartotece wypożyczeń). Sporządzono komisyjny protokół przekazania książek. Ponieważ w czasie inwentaryzacji ujawniono pewne

braki, głównie książek od dawna zalegających u czytelników a mniej wartościowych, sporządzono także komisyjny protokół ubytku. Tak więc MBP przejęła księgozbiór liczący około 6 tysięcy woluminów wraz z podstawową dokumentacją ewidencyjną tj. księgami inwentarzowymi i książkami ubytku oraz aktualną kartoteką wypożyczeń. Był to księgozbiór od lat nie selekcyjonowany. Przeważała w nim aktualna literatura społeczno-polityczna, ale nie brakowało pozycji tematycznie przestarzałych i tytułów beletrystycznych nawet z tzw. „okresu produkcyjniaków”.

Porządkowanie tych książek (selekcja, inwentaryzacja, opracowanie i włączanie na półki do udostępnienia) przebiegało w trzech etapach. Pierwszy i drugi etap prac wykonywano w centrali MBP, trzeci — już w filii nr 15. Przy czym zaznaczyć trzeba, że przez cały czas wspomniana filia była otwarta dla czytelników.

ETAP PIERWSZY. Polegał na przeprowadzeniu dokładnej selekcji. Książki dzielono na trzy grupy: 1) przeznaczone do włączenia do księgozbioru filii nr 15, 2) przekazywane do magazynu druków zbędnych, 3) kwalifikowane na ubytek. Wśród pozycji przeznaczonych do magazynu druków zbędnych przeważały książki beletrystyczne i woluminy tytułów wieloegzemplarzowych, już w wystarczającej liczbie przydzielonych filii nr 15. Na ubytek kwalifikowano przede wszystkim tytuły wyszczególnione w „spisach książek przestarzałych” opracowanych przez Departament Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek Ministerstwa Kultury i Sztuki. Książki z drugiej i trzeciej grupy spisano. Łącznie stanowiły one około 50% całości przejętego księgozbioru. Spis książek przestarzałych potraktowano jak normalny protokół ubytku i wniesiono odpowiednie zapisy w przejętych inwentarzach i w książce ubytku. Spis książek z grupy drugiej stał się dowodem wpływu do magazynu druków zbędnych.

ETAP DRUGI. Wypełniły go prace przy inwentaryzacji i opracowaniu grupy książek przeznaczonych do włączenia do księgozbioru filii nr 15. Niestety, przejętych kart katalogowych, ani nawet kontrolnek nie można było wykorzystać. Opracowanie poważnie ułatwiał katalog centralny zbiorów placówek MBP, w którym występowało ponad 80% tych książek. W tym wypadku pozostawało więc mechaniczne przepisywanie kart katalogowych. Około 30% pozycji znajdowało się już wcześniej w filii nr 15, do nich wypisano tylko kontrolki, a potem naniesiono numery inwentarzowe na karty katalogowe.

ETAP TRZECI. Zaczął się po przewiezieniu książek wraz z kartami katalogowymi do odpowiednio przystosowanej filii nr 15 (ustawiono 14 nowych regałów). Wykonywane tu prace związane były z uaktualnieniem katalogów i kartoteki przedmiotowej oraz włączaniem książek do księgozbioru na półkach. Sporo pracy wymagała rozbudowa katalogu systematycznego. Szczególnie odnosi się to do trzech pierwszych działów, w których znajduje się stosunkowo najwięcej literatury społeczno-politycznej. Rozbudowano je następująco:

- | | |
|--------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1 | Filozofia. Historia filozofii. Poszczególni filozofowie. Teorie i zagadnienia filozoficzne. |
| 141.12 | Materializm dialektyczny. Filozofia marksistowska. |
| 159.9 | Psychologia. |
| 16 | Logika. Teoria poznania. |
| 17/18 | Etyka. Moralność. Estetyka. |
| 2 | Religioznawstwo. Zagadnienia ogólne. |
| 21 | Deizm. Ateizm. Wolnomyślicielstwo. Laicyzacja. |
| 22/28 | Religie chrześcijańskie. Kościół katolicki. |
| 29 | Religie i kulty niechrześcijańskie. |
| 292 | Starożytny religie Greków i Rzymian. |

- 3 Nauki społeczne.
- 301 Socjologia. Stosunki społeczne. Materializm historyczny.
- 304 Zagadnienia społeczne. Reformy społeczne ogólnie.
- 308 Socjografia. Socjologia społeczna. Zagadnienia ogólne.
- 308(4) Socjologia. Socjologia społeczna krajów Europy.
- 308(438) Socjografia. Socjologia społeczna Polski.
- 308(47+57) Socjografia. Socjologia społeczna ZSRR.
- 308(5) Socjografia. Socjologia społeczna krajów Azji.
- 308(6) Socjografia. Socjologia społeczna krajów Afryki.
- 308(7/8) Socjografia. Socjologia społeczna krajów Ameryki.
- 308(9) Socjografia. Socjologia społeczna Australii, Oceanii i regionów polarnych.
- 31 Statystyka.
- 32 Polityka. Zadania ogólne.
- 321.74 Demokracja socjalistyczna. Dyktatura proletariatu.
- 322 Państwo a Kościół.
- 323 Polityka wewnętrzna. Ruch rewolucyjny. Walka klas.
- 323(438) Polityka wewnętrzna Polski. Ruch rewolucyjny. Walka klasowa.
- 325 Migracja. Kolonizacja.
- 327 Międzynarodowe stosunki polityczne.
- 327(438) Polityka zagraniczna PRL.
- 32(47+57) Polityka zagraniczna ZSRR.
- 329 Partie i ruchy polityczne.
- 329(438) Partie i ruchy polityczne w Polsce.
- 33 Ekonomia polityczna. Ekonomia. Ogólne pojęcia ekonomii.
- 331 Praca. Ekonomia i organizacja pracy.
- 335 Socjalizm. Komunizm.
- 338/339 Produkcja dóbr. Sytuacja gospodarcza. Postęp ekonomiczny.
- 338/339(438) Produkcja dóbr w Polsce. Sytuacja gospodarcza. Postęp ekonomiczny.
- 34 Prawo. Ustawodawstwo.
- 341 Prawo międzynarodowe.
- 35 Administracja publiczna.
- 351 Prawo administracyjne.
- 355/359 Wojskowość. Obrona Narodowa. Siły zbrojne.
- 36 Wojskowość. Obrona Narodowa. Siły zbrojne.
- 36 Pomoc i opieka społeczna.
- 369 Ruchy patriotyczne i społeczne. Związki młodzieżowe. Harcerstwo.
- 37 Oświata. Wychowanie. Szkolnictwo.
- 37.0 Psychologia wychowawcza.
- 371/378 Szkolnictwo niższych stopni. Metody i formy nauczania. Poszczególne przedmioty nauczania.
- 379.8 Wykorzystanie wolnego czasu. Kolekcjonerstwo. Hobby. Wczasy.
- 38 Handel. Obrót towarowy. Łączność. Transport.
- 39 Etnografia. Ludoznawstwo.
- 391/396 Obyczaje życia prywatnego, rodzinnego, publicznego.

Opracowano również bardziej szczegółowe rozdzielacze do książek na półkach. Bardzo pracochłonną czynnością było naniesienie przybytków w prowadzonej zresztą już od dawna w filii kartotece przedmiotowej. Włączenie nabytków do księgozbioru popularno-naukowego, przechowywanego w filii w układzie działowym, było już oczywiście sprawą najprostszą. Ważną rzeczą stanowił wystrój plastyczny wnętrza. Chodziło o podkreślenie specjalizacji filii.

Oddanie do użytku i zwiedzenie zreorganizowanej placówki poprzedzone zostało prelekcją kierownika Wojewódzkiego Ośrodka Propagandy Partyjnej w Katowicach Tow. Wiesława Kozibąka na aktualne tematy sytuacji społeczno-politycznej w PRL. Sprawa działalności tej filii zależy będzie w dużej mierze od współpracy z Miejskim Ośrodkiem Propagandy Partyjnej, szczególnie w sprawach związanych z właściwym uzupełnianiem księgozbioru społeczno-politycznego z bieżącego zakupu. Ma ona przecież m.in. służyć odpowiednią literaturą dla słuchaczy szkoleń i zajęć seminaryjnych prowadzonych przez OPP. Wszystko wskazuje na to, że współpraca ta będzie się dobrze rozwijała.

Złote myśli

Książka jest nierozdzielnie związana z naszą cywilizacją.

J. Parandowski

Biblioteka jest wielka przez swą gościnność, a nie przez rozmiary.

R. Tagore

Czytać — to znaczy niemal współtworzyć.

H. Balzac

Łatwiej książkę napisać, niż ją rozpowszechnić.

J. I. Kraszewski

Pismo umożliwiło pokonanie czasu przez słowo, ale książka umożliwiła pokonanie przestrzeni.

R. Escarpit

Czytaj nie dlatego, iżby temu, co czytasz, się przeciwstawiać i to zbijać; ani dlatego, by temu wierzyć i to brać za rzecz oczywistą; ani też dlatego, by mieć temat do rozmowy i dyskusji, lecz dlatego, by rzecz czytaną ważyć i rozważać.

F. Bacon

Biblioteki, ich zbiory i urzędnicy są dobrem narodowym.

(z ustawy o bibliotekach)

O przydatności archiwów decydują kwalifikacje i entuzjazm kustoszów

B. Tuchman

Dzięki książce człowiek staje się obywatelem kosmosu.

G. J. Bieriegowoj, E. E. Chrunow

Dobra popularyzacja jest bardziej dziełem sztuki niż wiedzy.

Z. Mysłakowski

Wyboru dokonał: I. Chudy WiMBP Opole

Działalność informacyjna bibliotek publicznych w zakresie wiedzy o regionie

Nie ma chyba potrzeby uzasadniać twierdzenia, iż z rozlicznych funkcji pełnionych przez biblioteki na plan pierwszy wysuwała się w ostatnich latach — działalność informacyjna. Bardzo szybki, a zarazem znaczny ilościowo wzrost produkcji wydawniczej, różnorodność zainteresowań i potrzeb czytelniczych, stale rosnąca rzesza osób uzupełniających swą wiedzę zawodową i ogólną — to czynniki, które zadecydowały o wysokiej randze tego odcinka pracy bibliotecznej.

Ważną sferą działalności informacyjnej bibliotek publicznych jest upowszechnianie wiedzy o regionie. Poznawanie ziemi, na której się żyje, a szczególnie bogatej w tradycje rewolucyjne i patriotyczne Ziemi Śląskiej, poznawanie ludzi, wydarzeń, które zostały utrwalone drukiem, że wspomnimy tylko przykładowo „Pamiętniki Opolan” — to cenny i nie zawsze w pełni wykorzystany materiał w pracy wychowawczej z młodzieżą, która jest prowadzona przez szkoły oraz inne placówki oświatowe i organizacje społeczne.

Natomiast miłośnicy regionu, działacze społeczni powinni znaleźć w bibliotece materiały, które pomocne im będą w przygotowaniu np. odczytu o zabytkach, czy artykułu o życiu kulturalnym powiatu. Niektóre placówki biblioteczne mogą się zresztą pochwalić znacznymi osiągnięciami w tym zakresie, istnieje jednak wiele nie wykorzystanych możliwości. Szczególnie pilną sprawą jest rozszerzenie działalności informacyjnej dla instytucji, zakładów pracy i organizacji, które przygotowując różne materiały (plany, referaty) lub organizując szkolenia, nie zawsze korzystają ze zbiorów i informacji miejscowej biblioteki.

Poważne zadania mają do wykonania biblioteki szczebla powiatowego, które powinny być powiatowymi ośrodkami informacji o regionie, świadczącymi swe usługi dla osób i instytucji.

W tym miejscu warto poświęcić nieco miejsca sprawom organizacyjnym.

Trzeba uznać za minimum warunków niezbędnych do prowadzenia działalności informacyjnej w PiMBP — istnienie czytelni z obсадą etatową. Nie znaczy to, że inne komórki organizacyjne a złasz-

cza wypożyczalnia i filie biblioteczne nie powinny w pracy informacyjnej uczestniczyć; trzeba bowiem realizować zasadę, że biblioteka jako całość jest ośrodkiem informacji.

Efektywność i sprawność działalności informacyjnej zdeterminowana jest — jak wiadomo — wieloma czynnikami; jednym z nich są zasoby informacyjne, czyli innymi słowy — warsztat pracy. Istotny jego składnik — to księgozbiór; w dziedzinie zbiorów regionalnych szereg placówek zgromadziło znaczne zasoby. Są to nie tylko wydawnictwa rozprowadzane przez księgarnię, lecz także publikacje lokalne — foldery, jednodniówki i inne wydawnictwa okolicznościowe wydawane przez organizacje i instytucje. Warto też mieć w swoich zbiorach niektóre materiały powielane, a nawet maszynopisy, jeżeli zawierają cenne, a nie publikowane dotąd wiadomości.

Kompletując literaturę regionalną nie możemy ograniczyć się do nowości oferowanych nam przez „Dom Książki”, lecz musimy mieć także stały kontakt z aktualnymi i potencjalnymi wydawcami miejscowymi, należą do nich m.in. rady narodowe, instancje partyjne, towarzystwa regionalne i placówki kulturalne. Ważnym i często wykorzystywanym składnikiem zbiorów regionalnych są czasopisma. Nieodzownym wydaje się kompletowanie „Trybuny Opolskiej”, „Opola”, „Kwartalnika Opolskiego”, „Zarania Śląskiego” oraz gazet lokalnych i zakładowych. Na temat roli katalogów w pracy informacyjnej napisano już nie mało, toteż ograniczymy się tylko do następującej uwagi: katalogi szczególnie rzeczowe nie są w wielu placówkach dostatecznie wykorzystane, co wynika głównie z faktu, że czytelnicy nie są właściwie informowani i zachęceni do sięgania do tych źródeł informacji.

Szczególnej troski wymaga księgozbiór podręczny, stanowi on bowiem główny trzon warsztatu pracy. Sprawą najważniejszą jest jego kompletność i aktualność.

Mówiąc o uzupełnianiu zbiorów trzeba niedwuznacznie stwierdzić, iż ograniczanie się do zakupu książek odkładanych na półce w księgarni nie powinno być praktykowane. Wiadomo, bowiem, że niektóre księgarnie zwłaszcza mniejsze nie sprowadzają wydawnictw specjalistycznych, na które nie ma większego zapotrzebowania, np. bibliografii. Konieczne jest więc prowadzenie zakupu w oparciu o Zapowiedzi Wydawnicze, a niekiedy także nabywanie pewnych wydawnictw w księgarniach wysyłkowych.

Działalność informacyjna PiMBP nie może być prowadzona na odpowiednim poziomie, jeżeli nie będzie dysponować ona m.in. kompletami Bibliografii Śląskiej (9 roczników), Bibliografii Historii Śląska, Kalendarza Opolskiego oraz innych wydawnictw o charakterze kompendiów i informatorów.

Cennym uzupełnieniem księgozbioru są zestawienia bibliografi-

czne własne lub otrzymane z innych placówek. Materiały te posegregowane i skatalogowane są ważnym źródłem informacji zwłaszcza w przypadku kwerend związanych z aktualnymi rocznicami i obchodami. Omówione dotychczas składniki warsztatu pracy informacyjnej tj. księgozbiór i katalogi biblioteczne nie mogą zaspokajać potrzeb szczególnie w działalności dotyczącej tematyki regionalnej. Nieocenione usługi oddaje kartoteka regionalna. Gromadzimy w niej bowiem nie tylko opisy książek i artykułów znajdujących się w danej placówce, lecz także publikacji, którymi dysponują większe biblioteki. Dzięki systemowi wypożyczeń międzybibliotecznych możemy te wydawnictwa udostępnić czytelnikom także np. biblioteki gminnej. Nie ma chyba potrzeby szerzej uzasadniać ważności aktualnej informacji o bieżących artykułach, które zwłaszcza w przypadku małych miejscowości są często jedynymi publikacjami o sprawach lokalnych. Materiały do kartoteki regionalnej można sporządzać bibliografując bieżące artykuły z wybranych czasopism np. Opola, Kwartalnika Opolskiego a także z Trybuny Opolskiej; ponadto włączamy tam również gotowe opisy z Przewodnika Bibliograficznego i Bibliografii Zawartości Czasopism (wydanie jednostronne).

Oplaca się także, chociaż jest to czynność dość, czasochłonna, ujmować w kartotece rozdziały lub fragmenty książek, w których jest mowa o danym mieście czy regionie, mogą to być np. pojedyncze wiersze, lub reportaże zamieszczone w antologii. Układ materiałów w tej kartotece, podobnie jak w każdej kartotece zagadnieniowej, będzie rzeczowy; wzorem może być struktura Bibliografii Śląskiej, oczywiście ilość działów i poddziałów będzie ograniczona ilością zgromadzonych opisów.

Niektóre biblioteki prowadzą również regionalną kartotekę tekstową, której główną zaletą jest to, iż czytelnik otrzymuje od razu poszukiwane materiały.

Rzecz jasna, że nawet najlepiej przygotowany warsztat pracy nie spełni swego zadania, jeżeli nie będzie odpowiednio eksponowany, a znamy przecież kartoteki także regionalne wciśnięte w ką, czekające na ich „odkrycie” przez czytelników. Nie wystarczy jednak umieszczenie katalogu czy kartoteki nawet na centralnym miejscu, konieczna jest natomiast wszechstronna, systematyczna i atrakcyjna propaganda usług informacyjnych biblioteki, a więc także i materiałów informacyjnych — prowadzona zarówno w bibliotece, jak też i w środowisku jej działalności.

Form i metod jest nie mało, wspomnijmy tylko o niektórych. Dobrą okazję do przekazania czytelnikowi konkretnych wiadomości stwarza rozmowa wstępna przy zapisie czytelnika do biblioteki, któremu można też wręczyć odpowiednie ulotki, foldery itp. Także udzielanie odpowiedzi na kwerendy pozwala na zapoznanie czytelnika z określonymi fragmentami zbiorów informacyjnych.

Konieczne są także w bibliotece estetyczne, a zarazem rzucające się w oczy plansze informujące m.in. o rodzajach, zawartości i sposobie korzystania z katalogów i kartotek. Poważną rolę spełniają również lekcje biblioteczne poświęcone tej tematyce.

Wiele placówek nie wykorzystuje w pełni różnych możliwości propagowania swych usług i zbiorów w środowisku. Eksponowanie afiszy, wysyłanie komunikatów informacyjnych do zakładów pracy, szkół, instytucji, zamieszczanie notatek w prasie, urządzenie wystawek w gablotach przed budynkiem biblioteki — to tylko niektóre ze stosowanych form. Omówiliśmy tylko niektóre zagadnienia, zresztą dość zwięźle. Uwagami tymi chcemy zainicjonować dyskusję o ważnych a zarazem złożonych problemach. Łamy kwartalnika stoją otworem. Zapraszamy.

Ireneusz Chudy

WiMBP — Opole

Dlaczego nie przybywa czytelników dorosłych?

W piśmiennictwie oświatowym, na łamach czasopism pedagogicznych i w tygodnikach społeczno-kulturalnych, coraz więcej i głębiej pisze się o edukacji ciągłej, „nieustającym kształceniu”, „ustawicznej, permanentnej oświacie”.

Profesor B. Suchodolski ideę kształcenia nieustającego nazwał głównym pojęciem oświatowym naszej epoki. Nie od wczoraj pedagogzy głoszą, że życia ludzkiego nie można dzielić na dwa odrębne okresy: nauki i pracy. W dzisiejszych czasach nie można przyjąć okresu kształcenia człowieka za rozdział skończony, tak jak i nie można uznawać hasła o „zakończonym wychowaniu” czy „wychowaniu na zapas”.

Sprawa ustawicznego kształcenia znalazła niedawo odbicie i w resorcie oświaty. W Ministerstwie Oświaty i Wychowania kształceniem i doksztalcaniem dorosłych zajmuje się teraz nowo utworzony Departament Ustawicznego Kształcenia, „powołany na miejsce dawnego Biura Oświaty Dorosłych. Nie jest to oczywiście tylko zmiana nazwy. Ciśnienie gwałtownych potrzeb spowodowało, że ustawiczne kształcenie musi być zorganizowane w sprawny i zwarty system. Zmiana ustroju w tej dziedzinie pobiegnie równoległe z przeobrażeniem i ra-

dykalnym unowocześnieniem treści i metod kształcenia dorosłych. U podstaw tych reform leży troska o szybszy marsz i „wydłużony krok”.

Wielki plan edukacji narodowej ma na względzie, przede wszystkim, wzrost wykształcenia ludzi pracujących; równie istotnym celem tego programu jest zadbanie o rozległość horyzontów myślenia, pełny i bogaty rozwój duchowy człowieka.

Działania w tym kierunku mają polegać na ugruntowaniu takiej postawy, dzięki której kultura w życiu ludzi nie będzie tylko zasobem informacji lub tylko „ozdobą”, lecz stanie się wartością życia, jego całą urodą, tym co — ponad dobrobytem — nadaje życiu niepowszedni urok.

Uważam, że pogłębianie uczestnictwa kulturalnego człowieka nie odbędzie się bez udziału bibliotek publicznych.

Hasło edukacji ustawicznej sprowadza się przede wszystkim do oświaty i kultury dorosłych.

Jak wygląda oświata i kultura dorosłych w polu działań bibliotek publicznych Opolszczyzny?

W zasięgu naszych oddziaływań liczebnie najmniejszą grupę stanowią dorośli. Jakie są tego przyczyny?

Trudno je jednoznacznie określić. Jest pewna racja po stronie tych, dla których stan ten wypływa z faktu korzystania przez dorosłych pracujących z usług bibliotek związkowych, jak i tych, którzy uważają iż zaabsorbowanie pracą zawodową pozostawia mało czasu na czytanie. Jednak ilość wolnego czasu ludzi pracujących zawodowo stale wzrasta. Zwiększa się też liczba dorosłych kształcących się na kursach, w szkołach wieczorowych lub poszerzających wiedzę drogą samokształcenia. Dlaczego więc w naszych wypożyczalniach i czytelniach jest tak niepokojąco mało ludzi dorosłych?

Trudno odróżnić i rozpoznać przyczyny. Nie roszcząc sobie pretensji do prawidłowego rozeznania (ani też do słuszności sugerowanych środków zaradczych), pokusiłem się rzucić tu garść swoich sądów i opinii. Są one wynikiem, zaznaczam, niepełnych i wrywkowo czynionych obserwacji. Zdecydowana większość naszych bibliotekarzy, a ściślej, bibliotekarek, to ludzie młodzi. Człowiek młody, mimo pewnego stażu pracy oraz dużej nawet kultury umysłowej, nie zawsze posiada tę dojrzałość duchową, która płynie z doświadczenia życiowego, co może stanowić przeszkodę w zdobywaniu zaufania czytelnika dorosłego.

Psycholodzy twierdzą, iż żywność i opiekuńczo-wychowawcza postawa kobiet sprawia, iż łatwo i blisko współżyją one z dziećmi. Nasze koleżanki święcą triumfy w pracy z dziećmi w dużej mierze dlatego, że są w obcowaniu z nimi bezpośrednie, co wypływa z ich urodzonych zdolności pedagogicznych. Problem jednak w tym, że te umiejętności mogą stanowić przeszkodę w pracy z dorosłymi. Czytelnik do-

rosły nie zawsze akceptuje, przydatną w pracy z dziećmi, kierowniczą rolę bibliotekarza. Taka postawa może nawet wywołać konflikt, zwłaszcza, gdy tym czytelnikiem jest faktyczny lub we własnym mniemaniu, wytrawny znawca piśmiennictwa. Również wzór osobowy młodego bibliotekarza nie musi imponować dojrzałemu człowiekowi, wiadomo że obyczajowe różnice w zachowaniu a nawet ubiorze budzą niechęć (tzw. konflikt obyczajów). Stara to prawda, że cechy zjednujące jedną grupę społeczną, mogą zrażać inną.

Nie najlepiej też przedstawia się w naszym środowisku znajomość pedagogiki dorosłych. A wiedza o człowieku dorosłym jest już dziś rozległa i trudna.

Człowiek dorosły wymaga określonego postępowania metodycznego. Rzadko jednak różnicujemy kierunki, treść i formy naszej pracy w zależności od wieku czytelników. Wiedza o człowieku dojrzałym, ciągle wzbogacana, na pewno pomoże w lepszym ukierunkowaniu pracy oświatowo-wychowawczej z czytelnikiem dorosłym.

Zróżnicowane i zindywidualizowane niejako wewnętrznie muszą być także treści i metody pracy z czytelnikiem dorosłym. Pojęcie „czytelnicy dorośli” obejmuje bardzo szeroki krąg społeczeństwa zintegrowanego a jednocześnie zróżnicowanego wiekiem, zainteresowaniami i pracą zawodową. Ta zwiększona, wewnętrzna indywidualizacja form pracy bibliotek z dorosłymi nie powinna wykluczać urzeczywistnienia tych treści, które są wspólne wszystkim ludziom dorosłym.

Zachętą do realizowania tak ogromnych zadań winno być niezłomne, uzasadnione przez naukę i udowodnione przez życie, przekonanie, że możliwości rozwoju człowieka nie są ograniczone wiekiem. Człowiek dorosły ma wyraźnie zarysowaną osobowość, ale nie jest to osobowość czy umysłowość zamknięta. Człowieka dorosłego można nie tylko kształcić lecz i wychowywać. Należy jednak pomyśleć o tym, że „...problemy wychowawcze wieku dorosłego — jak pisze prof. Suchodolski — dotyczą zasadniczych i trudnych spraw życia ludzkiego. Dotyczą zagadnienia miłości i rodziny, zagadnienia pracy i zawodu, zagadnienia współżycia z ludźmi i zagadnienia odpowiedzialności politycznej”.

Największe szanse wychowawcze w pracy z dorosłymi mają więc ci, którzy posiadają spore zasoby doświadczenia, rozwagi i roztropności.

A może, aby coraz większą liczbę dorosłych objąć zasięgiem naszych wpływów, trzeba aktywne formy pracy przekształcić w formy ofensywne? A może tempo życia i pracy tak eksploatuje dorosłych, że wolą czytać, studiować, uczyć się i kształcić w domu? To nie wolta piszącego te słowa, wszak jeden z największych polskich ekonomistów od dawna przepowiada epokę „kultury w mieszkaniach”.

Jednak — jak to najczęściej bywa — prawda leży pośrodku.

Kartki z tradycji oręza polskiego

Tadeusz Kościuszko w historii i tradycji

(Scenariusz quizu czytelniczego)

OD REDAKCJI:

W związku z przypadającym w rb. 30-leciem Ludowego Wojska Polskiego, redakcja zwraca uwagę na możliwość wykorzystania w naszych bibliotekach poniżej zamieszczonego quizu czytelniczego, tematycznie związanego z jedną z najwybitniejszych postaci polskiego oręza.

Do najpiękniejszych tradycji demokracji polskiej należy postać Tadeusza Kościuszki, który jest uosobieniem związku walki o wyzwolenie narodowe i społeczne.

Ukochał wolność i naród, któremu chciał ją dać. W ludziach prostych widział ofiarnych żołnierzy i dobrych obywateli: „*Gdyby wszyscy Polacy klas innych bili się jak włościanie — powiedział — którzy z kosami jedynie dokazywali cudów i męstwa, Polska byłaby niepodległą...*”

Nad własne sprawy zawsze przedkładał wielką sprawę Ojczyzny. Oto co powiedział w niewoli do cara Pawła I: „*Nigdy nie ubolewał nad losem własnym, ale nigdy ubolewać nie przestanę nad losem Ojczyzny mojej*”. Poświęcił jej całe trudne i aktywne życie.

Historyk Jan Dłhm pisze: „*W czasie zbrojnych powstań i wszystkich usiłowań do odzyskania wolności i niepodległości postać tego ukochanego przez lud bohaterskiego Naczelnika spod Racławic, który nigdy nie zwątpił, że Polacy, idąc wszyscy razem, choćby nawet tylko z kosą w rękę, mogą się wybić spod obcego jarzma, stała się nie tylko symbolem, ale i sztandarem do walki z wrogiem*”.

Tradycje kościuszkowskie żyją trwale od lat niemal dwustu, bo narodziły się już za życia Naczelnika i pieczęlowicie były przechowywane w świadomości naszego narodu przez 150 lat niewoli i lata następne. Bohaterska postać Kościuszki mobilizowała do walki uczestników powstań w latach 1830 i 1863.

Do ideowych tradycji roku 1794 nawiązał też żołnierz polski walcząc z groźbą zagłady podczas II wojny światowej — wpisując imię Tadeusza Kościuszki na sztandar I Dywizji Piechoty.

Sięgamy do nich w Polsce Ludowej, która stała się uwieńczeniem ciągnących się od czasów Kościuszki walk o wyzwolenie narodowe i społeczne.

Uwagi wstępne.

Quiz, oparty o lekturę dwóch powszechnie dostępnych książek, przeznaczony jest do wykorzystania w klubie, w świetlicy, szkole, bibliotece. Może być zorganizowany także w większym zespole czytelników — uczniów. W zasadzie pomyślany jest jednak jako „zgaduj-zgadula” drużynowa, w której we wstępnych eliminacjach może wziąć udział kilkanaście drużyn. W finale walczyć mogą tylko cztery kilkuosobowe zespoły.

Najważniejszym elementem jest odpowiednie przygotowanie się uczestników quizu — polegające na wnikliwej lekturze dwóch książek: Karola Koźmińskiego — „Tadeusz Kościuszko” oraz tomu opracowanego przez J. S. Kopczewskiego — „Tadeusz Kościuszko w historii i tradycji”. Wszystkie pytania w quizie opracowane zostały na podstawie tych prac oraz w oparciu o odpowiednie hasła w „Wielkiej Encyklopedii Powszechnej”.

Organizatorzy quizu winni zatem dostatecznie wcześniej poinformować uczestników o warunkach imprezy i wskazać im lekturę.

Lektura

Karol Koźmiński — „**TADEUSZ KOŚCIUSZKO 1743—1817**” — jest to niewielka popularna monografia bardzo plastycznie przedstawiająca życie i działalność T. Kościuszki. Wydana została przez Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej w serii „Bitwy—Kampanie—Dowódcy” w 1969 roku.

„**TADEUSZ KOŚCIUSZKO W HISTORII I TRADYCJI**” — opracował Jan Stanisław Kopczewski. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1968 r.

Obszerny tom, wydany z okazji rocznicy 150-lecia śmierci Kościuszki, zawiera bardzo bogaty materiał biograficzny, fragmenty pism Kościuszki, twórczości literackiej poświęconej postaci Naczelnika oraz wybór wspomnień i sądów historyków. Na treść tomu składają się: kalendarium Kościuszkowskie, zbiór ważniejszych pism, listów i rozkazów Kościuszki, relacje współczesnych o Kościuszcze, fragmenty literackie ilustrujące żywą legendę o Naczelniku oraz 10 szkiców polskich historyków przedstawiających różne aspekty działalności Kościuszki. Ponadto książka zawiera paręset ilustracji reprodukcji i fotografii opatrzonej zwięzłym komentarzem. W sumie, dzięki różnorodności materiałów i bogatemu wyposażeniu graficznemu stanowi lekturę bardzo przystępną i atrakcyjną.

Czytelnikom interesującym się głębiej zagadnieniem warto polecić wydany w 1969 roku przez Ossolineum zbiór szkiców historycznych zmarłego niedawno historyka Jana Dłhima „Kościuszko Nieznany”. Przedstawia w nich autor wiele bardzo interesujących problemów historycznych, poddaje analizie dotychczasowe wyniki badań z zakresu życia i działalności Kościuszki, polemizuje ze stanowiskiem innych historyków.

Zasady organizacyjne.

Scenariusz zakłada zorganizowanie quizu dla kilkunastu 2—3-osobowych drużyn czytelniczych.

Wszystkie zgłoszone do udziału w quizie drużyny biorą udział w tzw. eliminacjach wstępnych, zakładających uzyskanie od uczestników pisemnych odpowiedzi na szereg pytań związanych z tematyką quizu. Cztery drużyny, które się z tego zadania wywiążą najlepiej, stają do rozgrywek finałowych.

Eliminacje wstępne są sprawdzianem poziomu opanowania materiału. Organizacja ich jest prosta: uczestników należy zebrać w sali i tak rozmieścić, by każda drużyna siedziała przy oddzielnym stoliku. Następnie drużyny otrzymują powielony na kartkach zestaw pytań, na które, w ciągu 30 minut, należy wpisać odpowiedzi — przestrzegając następujących zasad.

- odpowiedzi należy konsultować i uzgadniać w ramach drużyny, ale nie wolno korzystać z żadnej pomocy (książki, notatki, podpowiadanie);
- za każdą dobrą odpowiedź drużyna uzyskuje 1 punkt;
- po 30 minutach prowadzący eliminacje zbiera kartki z odpowiedziami (zwracając uwagę na to, żeby kartki były podpisane);
- wszelkie wątpliwości dotyczące sformułowania pytań należy wyjaśniać u osoby (osób) prowadzącej eliminacje, w taki sposób, by nie przeszkadzać innym.

Jury, po sprawdzeniu prawidłowości odpowiedzi (honoruje się tylko odpowiedzi pełne, wyczerpujące), oblicza ilość punktów zdobytych przez poszczególne zespoły i na tej podstawie ustala cztery drużyny do rozgrywki finałowej. W wypadku wyników remisowych należy zorganizować, w oparciu o pytania rezerwowe, eliminację uzupełniającą, która rozstrzygnie o prawie wejścia do finału.

Quiz finałowy — ma wyłonić zwycięską drużynę. Rozgrywany jest w dwóch etapach. W pierwszym etapie, którym jest „turniej pytań” biorą udział cztery drużyny. Przygotowane są dla nich cztery listy z pytaniami, nazwane tutaj „zestawami pytań A, B, C, D”. Drużyny w drodze losowania otrzymują po jednym zestawie pytań. Pierwsze do rozgrywek stają drużyny, które wylosowały zestawy „A” i „B”. Na scenie, wobec publiczności, zajmują one miejsca przy stojących naprzeciw siebie stolikach. Pada — od przewodniczącego jury — sygnał otwarcia kopert z zestawami pytań. Każdy zestaw zawiera 9 pytań. Z tych ośmiu pytań każda drużyna ma prawo wybrać — po trzyminutowym namyśle — 5 pytań i zadawać je drużynie przeciwnej. Jeśli na dane pytanie odpowie dobrze i przy zachowaniu warunków określonych w regulaminie rozgrywki (samodzielność odpowiedzi; czas do namysłu i porozumienia się w drużynie nad treścią odpowiedzi nie może przekroczyć 30 sekund — jeśli w ciągu pół minuty drużyna nie precyzuje odpowiedzi, otrzymuje zero punktów; odpowiedź musi być wyczerpująca) — otrzymuje 2 pkt. i prawo zadania przeciwnej drużynie jednego z wybranych ze swojej listy pytań.

Jeśli natomiast nie padnie dobra, pełna odpowiedź — wtedy drużyna, która zadała pytanie, musi sama na nie odpowiedzieć, ewent. poprawić odpowiedź złą — za co otrzymuje 2 pkt. — i zyskuje jednocześnie prawo zadania następnego pytania.

W wypadku gdyby jednak drużyna zadająca pytanie nie potrafiła sama poprawić odpowiedzi lub też dać odpowiedzi — otrzymuje 2 pkt. ujemne, a następne pytanie zadaje drużyna przeciwna. Wygrywa ta drużyna, która pierwsza zbierze 8 punktów, ewentualnie uzyska większą ilość punktów. W wypadku wyniku remisowego — do drugiej części finału przechodzi ta drużyna, która wygrała wstępną potyczkę — rozpoznawanie fragmentów tekstu. Zwycięskie dwie drużyny stają do drugiego etapu rozgrywek finałowych.

Przed rozpoczęciem turnieju pytań drużyny staczają potyczkę o prawo do zadania pierwszego pytania. Polega ona na tym, że konferansjer (osoba prowadząca quiz) odczytuje głośno fragment tekstu. Ten, kto w trakcie czytania pierwszy zorientuje się, kto jest autorem fragmentu (czy też bohaterem — treść pytania podana jest oddzielnie przy każdym fragmencie) szybko podnosi rękę do góry — przerywając tym samym dalsze odczytywanie fragmentu oraz podaje natychmiast odpowiedź. Jeśli odpowiedź jest dobra — jego drużyna wygrywa potyczkę o prawo pierwszeństwa zadania pytania. Jeśli odpowiedź jest błędna, pierwsze pytanie zadaje drużyna przeciwna. Wszelkie spory rozsądza jury. Jeśli obie drużyny zgłosiły się jednocześnie — odpowiedzi nie udzielają ustnie, lecz na kartkach. Gdyby obie, równocześnie zgłoszone odpowiedzi, były prawidłowe — należy odczytać następny fragment.

Pytania w zestawach są na ogół bardzo trudne. Jeśli organizatorzy uznają, że poziom trudności jest zbyt wysoki, mogą wybrać łatwiejsze wersje pytań. W scenariuszu przewidziana jest taka ewentualność.

W drugiej części finału udział biorą już tylko dwie drużyny — te, które zwyciężyły w turnieju pytań — i one walczą o ostateczne zwycięstwo. Obydwie otrzymują po 5 pytań. Konferansjer będzie je czytał kolejno dla każdej drużyny. Pytania mają zróżnicowany stopień trudności i w związku z tym zróżnicowana jest punktacja za prawidłowe odpowiedzi — od 1 punktu za pytanie nr 1 do 5 pkt. za pytanie nr 5. Czas do namysłu po zadaniu pytania wynosi 20 sekund i liczony jest od momentu, w którym konferansjer zakończył czytać pytanie.

O zwycięstwie decyduje suma zdobytych punktów w II części finału. W wypadku wyniku remisowego — decyduje większa liczba punktów zdobyta w eliminacjach.

Eliminacje wstępne — zestaw pytań eliminacyjnych.

(Uwaga: Poniższe pytania należy powielić w tylu egzemplarzach, ile drużyn przystępuje do eliminacji. Odpowiedzi należy wpisywać bezpośrednio obok pytania. Za każdą prawidłową odpowiedź — 2 punkty dla drużyny. Za odpowiedź błędną — 1 punkt ujemny.

Zestaw pytań eliminacyjnych.

1. Proszę podać dokładną datę przysięgi Tadeusza Kościuszki złożonej w 1794 roku na Rynku Krakowskim.
2. W jakim kraju przebywał T. Kościuszko w roku: a) 1777, b) 1785, c) 1795, d) 1799.

UWAGA: w punktach a, b, c, d każda odpowiedź punktowana jest oddzielnie.

3. Jak wiadomo, T. Kościuszko po raz drugi udał się do Ameryki w 1797 roku. Jak długo był wtedy w St. Zjednoczonych?
 - a) niecały rok,
 - b) ponad rok,
 - c) ponad 2 lata.
4. Który z carów rosyjskich zwolnił T. Kościuszkę z niewoli, do której dostał się po bitwie pod Maciejowicami?
5. Proszę podać imię i nazwisko adiutanta i przyjaciela Naczelnika, który towarzyszył mu m.in. podczas bitwy pod Maciejowicami, w niewoli i podczas podróży do Ameryki.
6. Która z niżej wymienionych książek napisana została przez Tadeusza Kościuszkę?
 - a) „Czy Polacy wybić się mogą na niepodległość?”
 - b) „Pamiętniki czasów moich”,
 - c) „Obroty artylerii konnej”.

7. Jaka szkołę wojskową ukończył w kraju Tadeusz Kościuszko?
8. Gdzie Tadeusz Kościuszko spotkał się po raz pierwszy z carem Aleksandrem I
9. W jakim województwie jest miejscowość Połaniec, miejsce, w którym wydany został słynny uniwersał?
10. Który ze słynnych Polaków, Kościuszko czy Pułaski pierwszy przybył do Ameryki, by wziąć udział w walce o wolność Stanów Zjednoczonych?
11. Od kiedy, od jakiej daty, kosa stała się w Polsce na długo symbolem walki ludu o niepodległość kraju?
12. Jak wiadomo — Jan Matejko stworzył cykl obrazów historycznych z dziejów Polski. Cykl ten zamyka obraz powstały w 1888 r. Proszę podać jego tytuł.
13. Kto jest autorem wiersza pt. „Uniwersał połaniecki” z cyklu wierszy dla dzieci zebranych w „Śpiewniku Historycznym” wydanym w r. 1904 pod pseudonimem Jan Sawa?
14. Oto kilka wydarzeń z okresu Insurekcji. Proszę uszeregować je chronologicznie.
 - a) Wydanie Uniwersału Połanieckiego.
 - b) Wybuch powstania w Wielkopolsce.
 - c) Insurekcja Warszawska (początek).
 - d) Insurekcja Wileńska.
15. Proszę powiedzieć, do kogo adresowane było przytoczone poniżej pismo i w którym roku T. Kościuszko je napisał?
 „Gdy zmiana okoliczności krajowych byłaby przeciwną pierwiastkowej mojej przysiędze i wewnętrznemu przekonaniu, mam honor przeto upraszać WK Mość o łaskawe podpisanie mi dymisji”.
16. Skąd pochodzi poniższy fragment?
 „...osoba wszelkiego włościanina jest wolna i (...) wolno mu przenieść się, gdzie chce, byleby oświadczył Komisji Porządkowej swoje województwo, gdzie się przenosi...”?

Quiz finałowy — pytania i zadania.

I. Część wstępna — „potyczka” o prawo zadania pierwszego pytania w turnieju.

Fragment I.

(Informacja dla uczestników konkursu i dla publiczności: osobie Tadeusza Kościuszki i wydarzeniom, w których brał udział, powstaniu — którym kierował, poświęcono wiele utworów literackich. Oto fragment jednego z nich. Należy jak najszybciej odgadnąć autora — podając jego imię i nazwisko).

„Jeszcze nie dobiegli, gdy kartacze znowu rzygnęły im prawie w same twarze.

— Bij w nich! Jezusie, Mario! Bij, kto w Boga wierzy! Za mną! ryknął Bartosz rzucając się z kosą na asekurację dział i tnąc straszliwie. Chłopy spięły się za nim jakby tabun dzikich koni, kosy wzniesły się wstęga błyskawic i spadły piorunami. Runęli jak orkan, druzgocąc wszystkie przeskody. Zawyla dzika zawierucha! Prali jakoby cepami, jeno nie ziarno tryskało spod tej młocki, ale krew z ran okropnych, odwalone lby, obcięte ręce, krwawe strzępy ciał. Bartosz prowadził niby zjurzony odyniec, a za nim, jako potężne warchlaki, szły rozszrozone kuny tnąc straszliwymi kłami na śmierć.

Bartosz pierwszy rzucił się na armaty, kanonierów pogromił, rozlały już zapal przydusił czapą i wyrwał jak żądło, a skoczywszy okrzykiem na zdobyczne działo zakrzyczał:

— Moja harmata! Moja, psiakrew!

I kto się zbliżył, marł pod ciosami jego kosy”.

Fragment II.

(Informacja: Tadeusz Kościuszko wprowadził zwyczaj informowania narodu o przebiegu powstania, poszczególnych bitew oraz o wydawanych postanowieniach i zarządzeniach. Zwracał się także do narodu z różnymi apelami. Za chwilę odczytany zostanie fragment jednego z takich pism czy raportów. Kto szybciej zorientuje się, a jakim wydarzeniu jest w nim mowa?)

...Jakie są sprawy i dzieła obywatelów Twoich, Narodzie, i jakie są obroty ważniejsze twej siły zbrojnej, znam być moją powinnością podług wyrazów Aktu Powstania Narodowego i czując słodką mego serca potrzebę wierny ci o tym uczynić raport (...)

Rozpoczęcie powstania narodowego wskazało nagłą potrzebę szukania i atakowania przewodzącego w kraju nieprzyjaciela. Dopelnivszy w pierwszym celu urzędzeń najnaglejszych (w czym Województwo Krakowskie i Komisja jego najpiękniejszej cnoty i gorliwości dali przykład); w drugim ruszyłem z wojskiem Rzeczypospolitej z Krakowa pierwszego kwietnia i stanąłem obozem pod Luborzycą, potem pod Koniuszą i stamtąd idąc ku Skalmierzowi i stanąwszy rano dnia 4 kwietnia niedaleko drogi do Działoszyce idącej, pokazał nam się nieprzyjaciel naprzeciwko prawego skrzydła naszego. To ubezpieczywszy opanowaniem prędkim pagórka zobaczyliśmy, iż nieprzyjaciel ruszył dalej i poszedł na górę Kościejowską zwaną. Poszliśmy za nim i obszedłszy po lewej stronie, obaczyliśmy go znowu pod wsią Raclawicami...."

Fragment III.

(Informacja: Julian Ursyn Niemcewicz, adiutant i przyjaciel Kościuszki napisał — w obszernej księdze — swoje wspomnienia, w których wiele miejsca poświęcał osobie i działalności Naczelnika. Za chwilę odczytany zostanie fragment tych wspomnień. Kto pierwszy zorientuje się, jaka bitwa jest w nim opisana?)

„Zaczęła się więc strzelba ręczna i działami: żołnierz nasz, przez sześć godzin na miejscu stojący przed ogniem, niecierpliwie się i tupać nogami zaczął. Wkrótce wszystkie ładunki działowe wystrzelonymi były, konie od dział pobite leżały na ziemi, ustał zupełnie nasz ogień. Wtenczas pułkownik Krzycki, nie słuchając, jak szlachetnej rozpaczy, odwróciwszy się od kosynierów swoich: „Za mną, wiara! — zawołał; podniósłszy kosy swoje idą naprzód dzielni wieśniacy, gdy kula nieprzyjaciela trupem obala na ziemię walecznego Krzyckiego, kartacze wywracają lub rozpraszają zrażonych śmiercią wędza wieśniaków; uczyniona w czworogranie naszym przerwa, widząc jazdę nieprzyjacielską przez krzaki zbliżającą się w ten przedział; zbieram więc będący przy mnie hufiec jezdnych powstańców brzeskich, zachęcam ich i niegnę naprzód, w tem kula strzelocka przeszywa mi prawą rękę powyżej łokcia na wskroś(...)

Wracam do Kościuszki, znajdując go zbierającego ostatki jazdy naszej: jeden oficer od piechoty, widząc mnie krwią zlanego, zdejmując czarna chustkę z szyi i obowiązuje mi rękę; raz jeszcze na chwilę jazda nasza odparła nieprzyjaciela; wkrótce ten powraca silniejszy, już nieprzyjaciel we środku czworogranu naszego, zabity kon pod Kościuszką, przesiada się na innego, uśiłuje jeszcze gromadzić swoich i niknie mi z oczu”.

Fragment IV.

(Informacja: Choć powstanie upadło — wielka legenda o Naczelniku rosła coraz bardziej. Pisali do niego różni i On pisał do tych, którzy Ojczyźnie byli nadal potrzebni. Oto fragment listu Tadeusza Kościuszki do.... Właśnie! Do kogo list ten był adresowany? Do jakich żołnierzy?)

„Bracia żołnierze! Najprzykryzjejszy był moment życia mego, gdy skutkiem nieszczęśliwych przeznaczeń rozstając się z wami nie mogłem oświadczyć wam wdzięczności narodowej za okazane dowody obywatelstwa i waleczności waszej w obronie kochanej Ojczyzny. Wydobyty z więzów niewoli, a dziś zupełnie wolny, wam, kochani Bracia najczulsze wyrazy dzięków i szacunku mego zasylam. Niech ten sam duch męstwa i miłości Ojczyzny, który was w obronie kraju napelnił, bezprzestrzennie ożywia (...) Dlatego starajcie się usilnie łożyć czas terażniejszy na sposobienie się w stanie obrońców Ojczyzny, do którego was naród powołał(...) Niech każdy z was stara się nabyć umiejętności czytania i pisania rodowitym językiem. Pomnijcie, obywatela, że jesteście zawiązkiem siły zbrojnej narodu polskiego, że waszym jest przeznaczeniem zanieść dar wolności Ojczyźnie i udział światła współziomkom, że na koniec z was będą wybierani oficerowie wojska polskiego, gdy okoliczności na ziemi polskiej staną pozwolą. Ściśkam każdego z Was przywiązaniem statecznym, wierzcie mi, że nic nas nie rozłączy, chyba śmierć, gdy razem bić się będziemy za kochaną Ojczyznę. Zdrowie i Braterstwo.

T. Kościuszko 22 sierpnia 1798 r.

Zestaw pytań dla drużyny „A”.

„Kalendarium kościuszkowskie”.

Poniżej zanotowano w porządku chronologicznym 8 ważniejszych faktów. Każde zadanie należy uzupełnić datą (podając miesiąc i rok).

(Można zwiększyć stopień trudności — poprzez żądanie podania również dat dziennych. Odpowiedzi uwzględniają tę możliwość. Można też ułatwić pytania — wymagając jedynie podania dat rocznych. Również i w innych zestawach podajemy pytania w wersjach łatwiejszych i trudniejszych).

1. Tadeusz Kościuszko wstępuje do Korpusu Kadetów w Warszawie...
2. Otrzymuje nominację na generała brygadiera armii amerykańskiej...
3. Tadeusz Kościuszko dowodzi w bitwie pod Dubienką...
4. W przededniu wybuchu powstania przybywa do Brzeska Nowego pod Krakowem...
5. Dowodzi w bitwie pod Racławicami...
6. Po maciejowickiej klęsce dostaje się do carskiej niewoli...
7. W Paryżu Tadeusz Kościuszko odwiedza, po raz pierwszy, Napoleona Bonaparte...
8. Tadeusz Kościuszko, po dwutygodniowej chorobie, umiera w Solurze w Szwajcarii...

Zestaw pytań dla drużyny „B”.

„Z kościuszkowskich tradycji”.

Poniżej przedstawiamy 8 pytań nawiązujących do wielkich tradycji kościuszkowskich — zarówno w Polsce jak i w świecie.

1. Proszę wymienić pełne nazwy dwóch słynnych polskich formacji (oddziałów) wojskowych z okresu II wojny światowej, które nazwane zostały imieniem Tadeusza Kościuszki. (W wersji trudniejszej podając lata ich utworzenia).
2. W którym roku rozpoczęło sypanie Kopca Kościuszki w Krakowie (i ewent. w którym roku zakończono).
3. Proszę powiedzieć, jaka uczelnia wojskowa w USA nazwana została imieniem Tadeusza Kościuszki i na pamiątkę jakich wydarzeń (ewent.: W jakich latach Kościuszko zasłużył sobie na tę pamięć Amerykanów?)

- Gdzie znajdowała się siedziba Warszawskiego Korpusu Kadetów (Szkoły Rycerskiej) Dzisiaj znajduje się tam tablica pamiątkowa przypominająca okres nauki T. Kościuszki w Korpusie. (ewent.: Kto był komendantem szkoły?)
- Gdzie mieści się sarkofag Kościuszki? (ewent.: W którym roku nastąpiło tam uroczyste złożenie zwłok Kościuszki?)
- Na wielkim obrazie Jana Matejki „Kościuszek pod Racławicami” odnajdujemy obok Kościuszki liczne postacie historyczne, m.in. Bartosza Głowackiego, Kołłątaja, gen. Zajączka i Madalińskiego. W rzeczywistości jedna z wymienionych postaci nie znajdowała się wcale na polu racławickiej bitwy. Która? (ewent.: Jak należy wytłumaczyć to odejście malarza od faktów?)
- Po klęsce maciejowickiej zaczęto tworzyć legendę, jakoby Naczelnik, padając ranny z konia, powiedział: „Filis Poloniac”. Miała ta legenda niszczyć w zgnębionym narodzie nadzieję i wiarę we własne siły i przysłać wolność. Gdzie ukuto tę fałszywą legendę? (ewent.: W którym roku po raz pierwszy ją zanotowano?)
- Przed wojną pod polską banderą pełnił służbę parowiec transatlantyk „Kościuszek”. Proszę krótko przedstawić jego wojenne losy.

Zestaw pytań dla drużyny „C”. „Kalendarium kościuszkowskie”.

Poniżej zanotowano w porządku chronologicznym 8 ważniejszych faktów z życia Tadeusza Kościuszki. Każde zdanie należy uzupełnić datą.

- Tadeusz Kościuszek otrzymuje w Korpusie Kadetów patent oficerski i rangę chorążego korpusu...
- Otrzymuje nominację na generała-majora wojsk koronnych...
- Na wiadomość o przystąpieniu króla Stanisława Augusta do Targowicy podaje się do dymisji...
- Tadeusz Kościuszek jako Najwyższy Naczelnik Siły Zbrojnej Narodowej składa przysięgę na Rynku Krakowskim...
- W obozie pod Płowcami wydaje uniwersał w sprawie włościańskiej...
- Dowodzi w bitwie pod Szczekocinami...
- Po zwolnieniu przez cara Pawła I z niewoli przybywa, po dłuższej podróży, do Filadelfii...
- Sporządza testament, nadający wszystkim włościanom wsi Siechnowicze wolność osobistą oraz prawo własności posiadanych gruntów i zagrod...

Zestaw pytań dla drużyny „D”. „Tadeusz Kościuszek w sztuce i literaturze”.

- Jaki tytuł nosi obszerny pamiętnik Juliana Ursyna Niemcewicza, przyjaciela i adiutanta Naczelnika, w którym znajdujemy liczne informacje i wspomnienia o Tadeuszu Kościuszkę? (Kiedy został wydany?)
- Oto ostatnia strofa „Pieśni Legionów Polskich”:

*Na to wszystkich jedne głosy:
Dosyć tej niewoli,
Mamy racławickie kosy,
Kościuszkę Bóg pozwoli.*

Proszę podać imię i nazwisko autora „Pieśni” oraz rok jej powstania.

- Z jakiego okresu pochodzi pieśń, której pierwsza zwrotka brzmi:

*Patrz, Kościuszek, na nas z nieba,
Jak w krwi wrogów będziem brodzić,
Twego miecza nam potrzeba,
By Ojczyznę oswobodzić.*

(Proszę podać tytuł tej pieśni).

4. Jaka bitwa opisana jest w tym utworze Teofila Lenartowicza, którego fragment brzmi: (Proszę podać tytuł tego utworu).

Mgły powstają nad wieczorem,
mokra pada rosa...
„W górę, w górę Naczelnika”
poszedł krzyk w niebiosą.
I ponieśli go jak piórko,
Jak płaszyńgę polną;
Jak z miłości, to z miłości,
To i wszystko wolno.
Słach go trzymał na ramionach,
Bartosz suchożyty;
Chorągiewki powiewały,
Kosy się świeciły...

5. Proszę podać tytuł poszczególnych części trylogii Władysława Reymonta: „Rok 1794”. (Kiedy dzieło to powstało? — podać dziesięciolecie).
6. Jeden z czołowych pisarzy polskich zanotował, w pisanych przez lata, sławnych „Dziennikach” takie refleksje:
„...Ludzkość musi przejrzeć — musi! (...) Jeżeli już tyle działano — to wielka idea, której na imię socjalizm, musi przyjść do celu — musi Europę całą w republikę zamienić. Wówczas dopiero(...) gdy się narody w jeden naród zbiorą, polamią pałazę i podadzą sobie dłonie wiecznego pokoju — — wtenczas nie zapomną i o narodzie, co wydał jednego z największych bohaterów świata: Kościuszkę...”
Proszę podać nazwisko autora tego tekstu (w jakim dziesięcioleciu „Dzienniki” powstały?)
7. Proszę podać nazwiska dwóch głównych autorów wielkiego małowidła „Panorama Raclawicka”. (Gdzie „Panorama” zostanie udostępniona publiczności?)
8. Jak wiadomo — na Wawelu znajduje się odbudowany po wojennym zniszczeniu pomnik Tadeusza Kościuszki. Proszę podać poem, w jakiej twórca przedstawił Naczelnika. (Kto jest autorem tego pomnika?)

Zestaw I — Pytania do II części finału.

1. Proszę powiedzieć, kto był dowódcą T. Kościuszki w okresie wojny w obronie Konstytucji w 1792 roku, m.in. w czasie bitwy pod Dubienką?
2. Którzy z wymienionych niżej wybitnych polskich wodzów brali udział w walkach insurekcji kościuszkowskiej w 1794 r.?
a) gen. Jan Henryk Dąbrowski,
b) gen. Karol Kniaziewicz,
c) książę Józef Poniatowski,
d) gen. Józef Zajaczek.
3. Przez kogo dowodzona była rosyjska armia rozbita przez wojska Naczelnika pod Raclawicami?
4. Proszę określić położenie — podając województwa, w jakich się dzisiaj znajdują — miejscowości sławnych bitew toczonych pod dowództwem Tadeusza Kościuszki:
a) Dubienka,
b) Raclawice.
5. Poniżej wymienienia się kilka wydarzeń z okresu pobytu Tadeusza Kościuszki w Ameryce oraz oddzielnie lata, w jakich miały one miejsce. Proszę odpowiednio skojarzyć te daty z faktami: 1) 1777, 2) 1778-1780, 3) 1782, 4) 1783.
a) T. Kościuszko fortyfikuje wzgórze pod Saratogą,

- b) T. Kościuszko fortyfikuje West Point.
- c) T. Kościuszko walczy, jako dowódca liniowy, podczas zdobywania Charlestonu.
- d) T. Kościuszko otrzymuje obywatelstwo amerykańskie.
- e) T. Kościuszko otrzymuje nominację na generała armii amerykańskiej.

Zestaw 2 — Pytania do II części finału.

1. W oparciu o jaką rzekę prowadził gen. Tadeusz Kościuszki sławną obronę i bitwę pod Dubienką w 1792 roku?
2. W jakim miesiącu 1794 roku wybuchła insurekcja warszawska?
3. Proszę powiedzieć (najogólniej), z jakich powodów Tadeusz Kościuszko odmówił współpracy z Napoleonem i rządem francuskim w okresie panowania Napoleona Bonaparte?
4. Proszę określić położenie — podać województwo, w jakim znajdują się dzisiaj sławne miejsca bitew okresu powstania kościuszkowskiego:
 - a) Szczekociny.
 - b) Maciejowice.
5. Proszę wymienić nazwisko autora broszury pt. „Czy Polacy mogą się wybić na niepodległość”? Dlaczego praca ta jest związana z nazwiskiem Tadeusza Kościuszki?

Odpowiedzi na pytania z zestawu eliminacyjnego.

1. 24 marca.
2. 1777 — w Ameryce.
1785 w Polsce (w Siechnowiczach).
1795 w Rosji (niewola).
1799 w Paryżu.
4. Car Paweł I.
5. Julian Ursyn Niemcewicz.
6. c) „Obroty artylerii konnej”.
7. Korpus Kadetów (Szkoła Rycerska) w Warszawie.
8. W Paryżu.
9. W woj. kieleckim (między Krakowem a Sandomierzem).
10. Kościuszko (rok przed Pułaskim).
11. Od dnia zwycięstwa pod Raclawicami (4 kwiecień 1794).
12. „Kościuszko pod Raclawicami”.
13. Maria Konopnicka.
14. Kolejność wydarzeń:
 - Insurekcja Warszawska.
 - Insurekcja Wileńska.
 - Wydanie Uniwersału Połanieckiego.
 - Bitwa pod Szczekocinami.
 - Wybuch powstania w Wielkopolsce.
15. W roku 1792, do króla Stanisława Augusta.
16. Fragment Uniwersału Połanieckiego.

Odpowiedzi do pytań z I części finału.

Fragmenty.

- I. Fragment powieści St. W. Reymonta.
- II. „Raport Tadeusza Kościuszki Narodowi Polskiemu o zwycięstwie”.
- III. Bitwa pod Maciejowicami.
- IV. List do żołnierzy-legionistów Dąbrowskiego we Włoszech.

Odpowiedzi na pytania z zestawu „A”.

1. 18 grudnia 1765.
2. 13 października 1783.
3. 18 lipca 1792.
4. 23 marca 1794.
5. 4 kwietnia 1794.
6. 10 października 1794.
7. 17 października 1799.
8. 15 października 1817.

Odpowiedzi na pytania z zestawu „B”.

1. Pierwsza Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki (1943 r.) 303 dywizjon lotnictwa myśliwskiego im. T. Kościuszki (1940 r.).
2. 1820—1823.
2. 1820—1823.
3. Akademia w West Point. W okresie wojny o niepodległość w latach 1778—1780 Kościuszko fortyfikował — przygotowując do obrony przed Anglikami, twierdzę West Point. Okres pobytu w Stanach Zjednoczonych 1776—1784.
4. W Pałacu Kazimierzowskim; obecnie w tym gmachu mieści się Rektorat Uniwersytetu Warszawskiego. Komendantem Szkoły Rycerskiej był książę Adam Czartoryski.
5. W grobach królewskich na Wawelu, 1818 r.
6. Hugo Kołłątaj nie brał udziału w bitwie. Matejko umieścił go na swym obrazie dla poszerzenia wizji historycznej tego wydarzenia, niejako symbolicznie — jako człowieka mocno związanego z wydarzeniami kościuszkowskiej insurekcji.
7. W roku 1794 w urzędowej gazecie pruskiej zamieszczono tę informację, jako prawdziwą. Matką pomysłu była pruska polityka w stosunku do Polski.
8. W latach 1939—1941 pełnił służbę w Wielkiej Brytanii — jako baza okresu RP „Gdynia”, później jako transportowiec wojskowy na Syrii.

Odpowiedzi na pytania z zestawu „C”.

1. 20 grudnia 1766.
2. 12 października 1789.
3. 30 lipca 1792.
4. 24 marca 1794.
5. 7 maja 1794.
6. 6 czerwca 1794.
7. 18 sierpnia 1797.
7. 18 sierpnia 1797.
8. 2 kwietnia 1816.

Odpowiedzi na pytania z zestawu „D”.

1. „Pamiętniki czasów moich” wydane w 1848 roku.
2. Józef Wybicki, 1797 rok.
3. Okres powstania listopadowego. Tytuł „Polonez Kościuszkowski”. Autor: Rajnold Suchodolwski.
4. „Bitwa pod Racławicami” — poemat.
5. „Ostatni Sejm Rzeczypospolitej” (1913 r.), „Nil desperandum” (1916), „Insurekcja” (1918).
6. Stefan Żeromski (1882—1891).
7. J. Styka i W. Kossak. We Wrocławiu.
8. T. Kościuszko na koniu. Ręka wyciągnięta w geście pozdrowienia.
Prof. Leonard Marconi.

Odpowiedzi do pytań II części finału.

Zestaw I.

1. Ks. Józef Poniatowski
2. Wszyscy wymienieni.
3. Przez gen. A. P. Tormasowa.
4. a) Dubienka — woj. lubelskie.
b) Racławice — woj. krakowskie.
5. a) Fortyfikacja West Point — 1778—1780.
b) fortyfikacja wzgórz pod Saratową — 1777,
c) walka pod Charlestonem — 1782,
d) otrzymuje obywatelstwo amerykańskie — 1783,
e) otrzymuje nowinację na generała — 1783.

Zestaw II.

1. O rzekę Bug.
 2. W kwietniu.
 3. Cesarz nie przyjął warunków ustrojowych wysuwanych przez Kościuszkę, Francja nie chciała dać żadnej wiążącej deklaracji w sprawie polskiej.
 4. a) Szczekociny — woj. kieleckie.
b) Maciejowice — woj. warszawskie.
 5. Autorem był Józef Pawlikowski, sekretarz Kościuszki. Broszura „Czy Polacy mogą się wybić na niepodległość” napisana została przez niego z inicjatywy Kościuszki i zawiera wiele sądów i myśli samego Kościuszki.
-

Rok 1973 Rokiem Wielkich Jubileuszy

W bieżącym roku oprócz 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika będą w świecie obchodzone inne wielkie jubileusze.

Światowa Rada Pokoju postanowiła uroczystie uczcić pamięć Beniamina Jonsona, dramaturga angielskiego, urodzonego przed 400 laty i Moliера, znakomitego komediopisarza francuskiego, który zmarł przez 300 laty.

Ponadto odbędą się uroczystości z okazji 150-lecia urodzin poety węgierskiego Sandora Petöfięgo, 100-lecia urodzin kompozytora rosyjskiego Sergiusza Rachmaninowa, 50-lecia śmierci fizyka niemieckiego Wilhelma Konrada Roentgena, 100-lecia urodzin architekta fińskiego Eliela Saarinena, 100-lecia urodzin francuskiego publicysty i działacza ruchu oporu Marca Sagniera, 100-lecia urodzin brazylijskiego lotnika Alberto Santos-Dumontą oraz 100-lecia urodzin czechosłowackiego malarza Maxa Svabinsky'ęgo.

przyjmuje

ZAPISY

NA STUDIUM ZAOCZNE

— WYDZIAŁY: Bibliotekarski i Kulturalno-Oświatowy

WYDZIAŁ BIBLIOTEKARSKI

daje kwalifikacje zawodowe do pracy w bibliotekach publicznych i innych

WYDZIAŁ KULTURALNO-OŚWIATOWY

przygotowuje do pracy w domach kultury, klubach i ośrodkach wczasowych

STUDIUM ZAOCZNE

przeznaczone jest głównie dla osób pracujących na terenie województwa opolskiego, a zatrudnionych w placówkach kulturalno-oświatowych, bibliotekach oraz placówkach oświatowych i wychowawczych.

Absolwenci Studium Zaocznego uzyskują uprawnienia formalne i placowe równorzędne absolwentom Studiów Nauczycielskich („Karta praw i obowiązków nauczyciela”).

Słuchaczami Studium Zaocznego mogą być osoby do 40 roku życia.

Kandydaci na Studium Zaoczne winni do dnia 30 czerwca 1973 r. złożyć w sekretariacie Studium następujące dokumenty: podanie, życiorys, świadectwo dojrzałości lub jego notarialnie uwierzytelniony odpis, 3 zdjęcia, zaświadczenie z miejsca pracy o stażu pracy, opinię o przydatności do zawodu pracownika k-o wydaną przez zakład pracy, a potwierdzoną przez organ d/s kultury Prezydium MRN lub PRN, zaświadczenie o stanie zdrowia.

Kandydatów na Studium Zaoczne nie obowiązuje egzamin wstępny. Złożone dokumenty będą przedmiotem analizy Komisji Kwalifikacyjnej. O przyjęciu na Studium Zaoczne zainteresowane osoby zostaną powiadomione pisemnie do dnia 31 sierpnia 1973 r.

„Moja biblioteka pomaga kształcącym się”

OD REDAKCJI :

W związku z ogłoszonym w naszych bibliotekach współzawodnictwem pt. „Moja biblioteka pomaga kształcącym się” przedstawiamy poniżej niektóre prace obrazujące przygotowanie się bibliotek do pełniejszego służenia osobom uczącym się.

Materiały MBP w Chorzowie stanowią przykład jednej z metod zdobywania informacji o środowisku obsługiwanym przez bibliotekę.

Realizacja lekcji w oparciu o przedstawiony przez MBP Rybnik konspekt nie należy do łatwych. Autorka opracowując go, dobrała literaturę stosunkowo trudną. Zamieszczamy niniejszą lekcję, ponieważ uważamy za słuszne, że zindywidualizowane odpowiedzi, wynikające ze znajomości lektury, zmuszą uczestników do myślenia i formułowania uwag o własnych potrzebach.

Poza tym konspekt niniejszy może stać się przykładem do opracowania lekcji dla potrzeb zaproszonej przez nas grupy uczniów starszych klas szkoły podstawowej.

Podając tekst ulotki MBP w Rybniku liczymy na ocenę inicjatywy i nowe propozycje w tym względzie.

Maria Lasnia

MBP — Chorzów

Gdzie doksztalcają się nasi czytelnicy?

Przystępując do współzawodnictwa pod hasłem „MOJA BIBLIOTEKA POMAGA KSZTAŁCĄCYM SIĘ” — Miejska Biblioteka Publiczna w Chorzowie za zadanie wyjściowe przyjęła zdobycie możliwie najpełniejszego rozeznania wśród czytelników placówek biorących w nim udział co do ilości osób kształcących się jak i dziedzin wiedzy, będących przedmiotem ich studiów.

W celu przeprowadzenia takiego rozeznania placówki te otrzymały opracowaną przez dział instrukcyjny tabelę następującej treści:

pieczętka filii

Współzawodnictwo bibliotek p.n. „Moja biblioteka pomaga kształcącym się”.

Rozeznanie co do liczby czytelników kształcących się i kierunków ich studiów.

Dane za okres styczeń — marzec 1973 rok.

| Czyt. ogółem | Uczniowie szkół śred. | | | Studenci | | | Prac. kształcący się | | |
|--------------|-----------------------|------------|--------------|----------|------------|------------------|----------------------|------------|---------------------------|
| | liczba | % do ogół. | nazwa szkoły | liczba | % do ogół. | kierunek studiów | liczba | % do ogół. | kier. stud. lub naz. szk. |
| | | | | | | | | | |

podpis kier. filii

W rozbiciu na poszczególne placówki wyniki wyglądają następująco:

| Placówka | Czytelnicy ogółem | Uczniowie szkół średnich | Studenci | Pracujący i kształcący się |
|-------------|-------------------|--------------------------|----------|----------------------------|
| Centr. Wyp. | 2.630 | 561 | 131 | - |
| Filia 3 | 1.030 | 75 | 13 | 3 |
| „ 4 | 1.385 | 307 | 32 | 36 |
| „ 5 | 1.808 | 199 | 15 | 25 |
| „ 6 | 1.407 | 202 | 15 | - |
| „ 8 | 1.234 | 270 | 17 | 5 |
| „ 9 | 688 | 89 | 14 | 12 |
| „ 17 | 869 | 291 | 3 | 15 |
| | 11.051 | 1.994 | 242 | 116 |
| Czytelnia | 3.437 | 1.120 | 129 | 32 |
| | 14.488 | 3.114 | 371 | 148 |

Dane o rozbiciu na typy szkół i kierunki studiów zamieszczone są w tabelach znajdujących się w posiadaniu MBP.

W grupie uczniów szkół średnich najliczniej reprezentowane są szkoły typu humanistycznego — 1.549 czytelników: 805 w placówkach

i 744 w czytelni, następnie szkoły typu technicznego i matematyczno-fizycznego — 525 czytelników: 438 w placówkach i 87 w czytelni i typu ekonomicznego — 245 czytelników: 132 w placówkach i 113 w czytelni.

Do gromadzenia tych danych kierownicy placówek zostali zobowiązani już w grudniu na jednej z porad dot. udziału we współzawodnictwie. Chodziło o wykorzystanie dogodnej okazji, jaką stwarzała coroczna nowa rejestracja czytelników połączona z aktualizacją zobowiązań. Ustalono, iż dla czytelników uczących się założy się drugi rejestr podręczny z wyszczególnieniem danych potrzebnych do rozeznania lub też oznaczy się te nazwiska w umowny sposób w rejestrze ogólnym, uzupełniając następnie potrzebne do rozeznania dane na podstawie zobowiązań.

Rozeznanie to prowadzono od stycznia do marca bież. roku. W jego wyniku otrzymano następujące dane:

— na 11.051 czytelników zarejestrowanych w placówkach filialnych biorących udział we współzawodnictwie przypada:

— 1.994 uczniów szkół średnich,

— 242 studentów,

— 116 pracujących i kształcących się (dane dot. jej grupy są niepełne i szacunkowo znacznie wyższe),

Czytelnicy uczący się stanowią więc 21^o czytelników zarejestrowanych w placówkach, z czego 18^o to uczniowie szkół średnich, a 2^o studenci.

W czytelni, w stosunku do ogólnej liczby odwiedzin, uczący się stanowią 37^o, przy czym 32,5^o uczniowie szkół średnich, 3,7^o studenci.

W grupie szkół typu humanistycznego (Liceum Ogólnokształcące, Liceum dla Wychowawczyń Przedszkoli, Liceum Pedagogiczne, Liceum Plastyczne) najliczniejszą grupę czytelników stanowią uczniowie Liceum Ogólnokształcącego: 1.526 osób, w tym 795 korzysta z księgozbioru placówek filialnych, 731 — czytelni.

Drugą z kolei grupę stanowią uczniowie Techników — 720 uczniów) 541 czytelników w placówkach, 179 w czytelni) następnie uczniowie zasadniczych szkół zawodowych — 501 uczniów: 435 czytelników w placówkach, 66 w czytelni).

W grupie techników najliczniej reprezentowane jest Technikum Mechaniczne, bo aż przez 264 czytelników (205 w placówkach, 59 w czytelni), następnie Technikum Chemiczne — 163 czytelników (90 w placówkach, 73 w czytelni) oraz Technikum Górnicze — 137 czytelników (118 w placówkach, 19 w czytelni).

Na wymienienie zasługują także uczniowie Technikum Ekonomicznego, których zanotowano łącznie, w placówkach i czytelni 46, Technikum Gastronomicznego — 32, Technikum Mechaniczno-Elektrycznego — 22.

Dużą grupę czytelników stanowią uczniowie Liceum Ekonomicznego, spośród których w Czytelni i placówek filialnych korzysta 195 osób. Dołączając do tej grupy 46 uczniów Technikum Ekonomicznego, otrzymujemy grupę 241 czytelników reprezentujących ten sam kierunek wiedzy.

W grupie zasadniczych szkół zawodowych najliczniej reprezentowani są uczniowie Zasadniczej Szkoły Zawodowej Doksztalającej (wielozawodowa), których łącznie, w placówkach i w czytelni, zarejestrowano — 400, co w rozbięciu na kierunki zawodowe wygląda następująco: grupa uczniów Zasadniczej Szkoły Chemicznej — 26 czytelników, uczniów Zasadniczej Szkoły Handlowej — 19 czytelników, uczniów Zasadniczej Szkoły Górniczej 15 czytelników. Do tej grupy czytelników wliczono także uczniów szkół zawodowych przyzakładowych.

W grupie studentów przeważa kierunek techniczny i matematyczno-fizyczny — 143 czytelników (107 w placówkach i 36 w czytelni) następnie kierunki humanistyczne i prawo — 101 czytelników (65 w placówkach i 36 w czytelni), kierunki ekonomiczne i rolnicze — 56 czytelników) 33 w placówkach i 23 w czytelni).

Najliczniej reprezentowane są uczelnie śląskie — na 143 studentów reprezentujących kierunek techniczny studiów — 99 przypada na Politechnikę Śląską.

Czytelnicy pracujący i kształcący się, nie ujęci w ankiecie we wszystkich placówkach, na podstawie danych otrzymanych, stanowią 1,3^o. Wyrażając ten procent cyfrą, zarejestrowano ich 148, z czego 116 przypada na placówki, 32 na czytelnię. Są to przede wszystkim osoby uzupełniające wykształcenie średnie — 114 czytelników, z czego 50 czytelników reprezentuje Liceum Ogólnokształcące, 23 czytelników Technikum Górnicze, 41 czytelników Technika zawodowe, pozostałych 34 czytelników studiuje; nie dysponujemy jednak danymi dot. kierunku ich studiów, poza 4 reprezentującymi Wyższą Szkołę Pedagogiczną (2), U. Śl. — Wydz. Humanist. (1), Wyższą Szkołą Ekonomiczną (1). Dane otrzymane w wyniku tej analizy będą podstawą do realizacji pozostałych punktów regulaminu współzawodnictwa.

Najogólniej biorąc do zadań najważniejszych będzie należało:

- uzupełnienie księgozbioru przede wszystkim z dziedziny wiedzy najliczniej reprezentowanej przez czytelników danej placówki, a następnie z dziedzin pozostałych,
- taka organizacja katalogów, by służyły one pomocą kształcącym się. Najliczniej reprezentowane przez czytelników działy wiedzy zostaną opracowane dokładniej, z uwzględnieniem poddziałów,
- popularyzowanie bibliografii, szczególnie tematycznych, oraz książek traktujących o higienie pracy umysłowej, sposobach uczenia się, itp., które uczącym się mogą pomóc w samym procesie uczenia się.

Jak uczyć się efektywnie?

Ankieta

Chęć przyjscia z pomocą uczącym się skłoniła MBP w Rybniku do przeprowadzenia wśród czytelników ankiety pt. „Uczysz się, ale jak?”. Ankieta, poza pytaniami o wiek i rodzaj szkoły (podstawowa, zawodowa, średnia ogólnokształcąca, średnia zawodowa, wyższa), zawierała pytania zgrupowane wokół takich zagadnień jak:

- organizacja warsztatu pracy umysłowej,
- własny sposób uczenia się (metoda, czas, forma, pomoc),
- metody zbierania materiałów i pisanie wypracowań.

Otrzymało od czytelników w wieku od 15—27 lat 300 odpowiedzi, które zestawiono w tabelach i obliczono wskaźniki procentowe. Pozwoliły one na następujące stwierdzenia:

- około 36% ankietowanych posiada w domu stałe miejsce do nauki,
- około 70% posługuje się takimi metodami uczenia, które można uznać za właściwe,
- około 73% uczy się przede wszystkim po południu lub wieczorem,
- około 55% sporządza notatki z wykładów z proponowanymi w tej dziedzinie wzorami tj. notując najistotniejsze definicje, wiadomości, rzeczy szczególnie interesujące itp.,
- tylko 20% stosuje właściwą metodę pisania wypracowań.

W wyniku przeprowadzonego rozeznania postanowiono opracować lekcję biblioteczną, która przybliżyłaby, szczególnie młodzieży szkół średnich, podstawowe zasady efektywnego uczenia się i pisania wypracowań.

Lekcja bibliteczna.

Cele:

1. Poznawczy — zdobycie wiedzy o właściwych metodach uczenia się.
2. Kształcący — wyrobienie umiejętności korzystania z katalogu i wyszukiwania informacji w książkach.

Uczestnicy:

Lekcja przeznaczona jest dla uczniów szkół średnich. Grupy wykonujące poszczególne ćwiczenia mogą liczyć maksymalnie 4 osoby.

Bibliografia:

1. Broniarek A., Gore-Gorszewski J.: I ty możesz studiować zaocznie. W-wa 1968.
2. Pietrański Z.: Sztuka uczenia się. W-wa 1960.
3. Rudniański J.: Sprawność umysłowa. Wyd. 2. W-wa 1970.
4. Świąteczki M.: Jak studiować? Jak pisać pracę magisterską? W-wa 1971.

Do ćwiczeń należy przygotować kilka egzemplarzy każdego tytułu.

Wprowadzenie:

Dynamiczny rozwój nauki i techniki sprawił, że posiadane wiadomości szybko się deaktualizują i stają się coraz bardziej niekompletne, jeżeli ich nie uzupełniamy systematycznie. Świadome uczestniczenie w postępie naukowo-technicznym wymaga stałego doskonalenia, aktualizacji wiedzy, poznawania nowoczesnych technologii i metod pracy. Podstawową formą nieustannej nauki jest samokształcenie, które odgrywa dużą rolę w życiu człowieka.

„Własna praca nad sobą ma znaczenie wielkie i w oczy bijące” — stwierdził Adolf Dygasiński w swojej książce pt. „Jak się uczyć i jak uczyć innych”.

Ale po to, by w przyszłości skutecznie siebie doskonalić, trzeba się już dziś nauczyć samodzielnej pracy intelektualnej. Poznanie sposobów uczenia się i wybranie dla siebie skutecznej metody, właściwa organizacja warsztatu pracy umysłowej, systematyczność oraz umiejętność korzystania z wykładów i lektury — oto czynniki najbardziej istotne dla procesu dokształcania się. Celem dzisiejszej lekcji będzie więc poznanie czynników wpływających na efekty uczenia się przy zużyciu najmniejszej ilości czasu.

Ćwiczenie:

1. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź opis książki Andrzeja Broniarka i Jerzego Gore-Gorszewskiego pt. „I ty możesz studiować zaocznie”. Zanutuj na kartce autora i tytuł książki oraz sygnaturę. W spisie treści wyszukaj rozdział pt. „Organizacja warsztatu domowego”. Po zapoznaniu się z treścią rozdziału zanotuj w punktach:
— jak powinien być zorganizowany Twój warsztat pracy umysłowej w domu?
2. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim opis książki Macieja Świąteczkiego pod tytułem „Jak studiować? Jak pisać pracę magisterską?” Zanutuj na kartce autora i tytuł książki oraz sygnaturę. W opisie treści wyszukaj rozdział pod tytułem „Planowanie nauki własnej”. Po zapoznaniu się z treścią rozdziału zanotuj w punktach:
— na co powinieneś przede wszystkim zwracać uwagę przy planowaniu nauki własnej?

3. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim opis książki Macieja Świącickiego pod tytułem „Jak studiować? Jak pisać pracę magisterską?”. Zanotuj na kartce autora i tytuł książki oraz sygnaturę. Następnie odszukaj w niej rozdział „Gospodarka swym czasem” i zanotuj w punktach:

— jak masz wykorzystywać czas przeznaczony na naukę?

4. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim opis książki Jarosława Rudniańskiego „Sprawność umysłowa”. Wyd. 2. Zanotuj na kartce autora i tytuł książki oraz sygnaturę. W spisie treści wyszukaj rozdział pod tytułem „Wybór, sporządzanie bibliografii i metoda szybkiego czytania”. Po zapoznaniu się z treścią rozdziału zanotuj w punktach:

— o czym należy pamiętać gdy dokonujesz sam wyboru i doboru książek?

5. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim opis książki Jarosława Rudniańskiego „Sprawność umysłowa”. Wyd. 2. Zanotuj na kartce autora i tytuł książki oraz sygnaturę. Następnie odszukaj w niej rozdział „Notowanie wykładu” i odpowiedz w punktach: — co i jak powinienes notować?

6. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim opis książki Zbigniewa Pietrasińskiego pod tytułem „Sztuka uczenia się”. Zanotuj na kartce autora i tytuł książki oraz sygnaturę. W spisie treści wyszukaj rozdział pod tytułem „Przyswajanie obszernych zespołów informacji” i wynotuj w punktach:

— jak winienes opanowywać wiadomości węzłowe?

— jakie korzyści daje metoda bezpośrednich streszczeń?

7. Podejdź do katalogu alfabetycznego i znajdź w nim opis książki Zbigniewa Pietrasińskiego pod tytułem „Sztuka uczenia się”. Zanotuj na kartce autora i tytuł książki oraz sygnaturę. Następnie odszukaj w niej rozdział „Sztuka utrwalania wiedzy” i zanotuj w punktach:

a) kiedy powtarzać?

b) jak powtarzać?

Na wykonanie ćwiczenia młodzież powinna mieć około 30 minut. Po odczytaniu odpowiedzi w kolejności 1 do 7 prowadzący podsumuje lekcję.

Przeprowadzona lekcja i zebrane informacje utwierdziły nas w przekonaniu, że trzeba znać w pierwszym rzędzie zasady uczenia się i stosować je w praktyce, a wtedy wyniki będą widoczne i trwałe. Nawet przy największych chęciach efekty pracy umysłowej będą znikome, jeżeli uczenie się nie zostanie oparte na właściwych metodach pracy. Sprawność uczenia się i sprawność działania jest podsta-

wą postępu we wszystkich dziedzinach życia. Dla lepszego zapamiętania wyników naszych zajęć zanotujmy:

1. Każdy uczący się pod kierunkiem lub sam musi mieć stałe miejsce pracy w domu.
 2. W bezpośrednim sąsiedztwie winne się znajdować pomoce potrzebne do nauki.
 3. Uczący się powinien poznać swoje niektóre właściwości psychiczne, oraz trudności jakie stwarzają mu poszczególne przedmioty.
 4. Przed przystąpieniem do uczenia się należy określić temat, jego zakres, stopień trudności przedmiotu i opracować plan.
 5. Poszukując książek do tematu powinno się umieć posługiwać katalogiem biblioteki i znać podstawowe elementy budowy książki.
 6. Podczas słuchania wykładów należy sporządzać notatki. Sposób notowania jest uzależniony od stopnia znajomości tematu, od posiadanych podręczników i innych pomocy, od charakteru wykładu itp.
 7. Po wykładzie należy przeczytać notatki, uzupełnić je w razie potrzeby i powtórzyć zawarty w nich materiał.
 8. Przy czytaniu podręcznika należy się maksymalnie skoncentrować, a następnie, po przeczytaniu każdej zwartej części, poddać się samokontroli przez streszczenie w myśli lub głośno tego co zostało przeczytane.
 9. Najlepszą metodą utrwalania materiału jest zapamiętywanie go według pewnych zagadnień.
 10. Przy zapamiętywaniu należy łączyć nowe wiadomości z poznanymi dawniej i z tymi, które zostały osiągnięte poprzez doświadczenie życiowe.
 11. Najekonomiczniejsze jest jak najwcześniejsze powtarzanie poznanego materiału.
 12. Stosować winno się różne metody powtarzania.
 13. Skuteczne jest łączenie uczenia się indywidualnego z uczeniem się w zespole.
-

Ważnym i ciągle aktualnym problemem jest zbliżenie czytelnikom zasad pracy z książką. Dostępne w bibliotekach wydawnictwa obejmują bardzo szeroki wachlarz zagadnień związanych z techniką pracy umysłowej, nie traktując pracy z książką na zasadzie wyłączności. PBP w Rybniku, po zapoznaniu się z odpowiednią lekturą oraz w wyniku dyskusji w zespole pracowników, opracowała wskazówki dla czytelników, które, wydane w formie ulotek, winny pomóc w umiejętnym korzystaniu z książki.

I. Jak wybrać książkę do czytania:

1. Wybieraj celowo. Nie bierz pierwszej z brzegu książki tylko dlatego, że jest pod ręką.
2. Zaplanuj co chcesz czytać w określonym czasie.
3. W planie tym uwzględnij:
 - po pierwsze — książki potrzebne na co dzień do nauki i pracy,
 - po drugie — wartościowe książki z literatury pięknej, dające obraz otaczającej nas rzeczywistości, zmuszające do refleksji, wyciągania wniosków, ułatwiające wybór odpowiedniej postawy w życiu.
4. Korzystaj z informacji o książkach w czasopismach, w radiu i telewizji.
5. Zanotuj autora i tytuł książki, którą chcesz przeczytać.
6. Szukaj interesujących Cię książek w katalogach księgarskich i bibliotecznych, poradnikach i pomocach bibliograficznych.
7. Zwracaj się o informację do bibliotekarza, który służy radą i pomocą przy wyborze i doborze książek.
8. Bibliotekarz sprowadzi Ci także książkę z innej biblioteki.

II. Jak poznać książkę.

1. Nim zdecydujesz, że daną książkę przeczytasz, zajrzyj do niej. Przeglądając ją zwróć uwagę na: nazwisko autora, tytuł, podtytuł, kolejność wydania, wydawnictwo i rok wydania.
2. Zapoznaj się:
 - ze spisem treści, który zawiera pełny plan tekstu książki; zorientuj Cię w jej zawartości;
 - z przedmową, która zawiera informacje dla kogo dana książka jest przeznaczona, co można w niej znaleźć, a czasem nawet jak z niej korzystać;
 - ze wstępem, który wprowadzi Cię w treść książki.
3. Zwróć również uwagę na inne teksty pomocnicze jak:
 - indeksy, które stanowią wykazy poruszanych w książce zagadnień z podaniem strony, na której zostały omówione; ułatwiają

Ci szybkie odnalezienie potrzebnego fragmentu tekstu bez żmudnego wertowania książki:

— Bibliografię, która zawiera wykaz książek innych autorów związanych z treścią książki; ułatwi Ci wybór innej pozycji z tej dziedziny;

— mapy, ilustracje, tabele, które stanowią uzupełnienie tekstu.

4. Tak przeglądać możesz każdą książkę, niezależnie czy chcesz ją całą przeczytać, czy też wykorzystać jej część.

III. Jak czytać książkę?

1. Czytaj systematycznie, codziennie, choćby tylko przez pół godziny.
2. Jeśli czytasz książkę trudniejszą korzystaj ze słowników, encyklopedii, poradników itd.
3. Nie przerywaj czytania w jakimkolwiek miejscu tylko dlatego, że minął czas przeznaczony na tę czynność. Na ogół najlepiej jest skończyć zaczęty rozdział, który stanowi jakąś małą całość książki.
4. Nie czytaj bez przerwy, lecz co pewien czas odrywaj wzrok od tekstu.
5. Czytaj z namysłem i wnikliwie, aby najdokładniej zrozumieć tekst.
6. Pamiętaj, że dokładne zrozumienie treści zależy od przeanalizowania czytanego tekstu oraz od zrozumienia wszystkich występujących w nim wyrazów i zdań.
7. Po przeczytaniu każdego rozdziału staraj się go objąć „jednym rzutem myśli”.
8. Czytając powieść:
 - a) czytaj ją dokładnie, bez omijania opisów, jak to robią „połykacze książek”; opis przyrody, ludzkich uczuć, nastroju sprzyja zrozumieniu treści książki;
 - b) staraj się zapamiętać epokę i środowisko, w którym toczy się akcja. Próbuje wyrobić sobie własny sąd o przedstawionych bohaterach i sprawach, sąd o stylu i o autorze.
9. Książkę pozabeletrystyczną czytać należy z ołówkiem w ręku celem sporządzania notatek.

IV. Jak sporządzać notatki z lektury?

1. Dobrze notować — to notować wiernie, wyczerpująco i celowo; notatka musi być czytelna i przejrzysta.
2. Sformułowania winny być zwięzłe; notować za pomocą niewielu słów, ale takich które „coś mówią”.
3. Notuj w jasnej formie także swoje myśli, wnioski i skojarzenia; charakter notatki uzależnij od treści.
4. Notuj zastanawiając się nad przydatnością danej notatki.
5. Używaj notatki jako uzupełnienia swojej pamięci.
6. Notuj na luźnych kartkach.
7. Notuj jednostronnie.
8. U góry notatki umieść nazwisko autora, tytuł książki i zagadnienie.
9. Kartki z notatkami porządkuj według zagadnień.
10. Przechowuj je starannie w kopertach, teczce lub kartotece.

Nowości o Śląsku

**Cygański M.: HITLEROWSKA
V KOLUMNNA W WOJE-
WÓDZTWIE ŚLĄSKIM
I KRAKOWSKIM w 1939 r.**
Opole 1972 Inst. Śląski w Opo-
lu. ss. 209, bibliogr. sum., zsf.

Działalność V kolumny w Polsce przed drugą wojną światową jest na ogół znana. Na Śląsku działała ona również, skierowując ostrze swej dywersyjnej polityki na teryny południowo-zachodniej części kraju czyli na obszar województw katowickiego i krakowskiego. Autor oparł swoją pracę na materiałach archiwalnych polskich i niemieckich oraz na najnowszej literaturze przedmiotu. W siedmiu kolejnych rozdziałach omawia działalność niemieckich partii politycznych w województwie śląskim w przededniu konfliktu (1938—39), zadania i taktykę V kolumny, antypolską politykę rewizjonistyczną, operacje szpiegowsko-dywersyjne i terrorystyczne oraz przeciwalkę polskiej strony, a także wystąpienia sabotażowo-dywersyjne w końcu sierpnia 1939 i akcję zbrojną V kolumny w początkach kampanii wrześniowej.



**Niedworok Adolf: OTWIERA-
NIE WNĘTRZA.** Katowice
1972 Śląsk ss. 37.

Jest to piąty z kolei tomik wierszy Adolfa Niedworoka opolskiego poety i prozaika. Są to osobiste rozmyślenia na temat ludzkiej egzystencji, fascynacja zewnętrznym światem, ciągle zmiennym a urzekającym. Dla czytelnika wyrobionego.

**Popiołek Kazimierz: HISTO-
RIA ŚLĄSKA OD PRADZIE-
JÓW DO 1945 r.** Katowice
1973 „Śląsk” ss. 566, tab. 2.
Śląski Instytut Naukowy.

Brak podręcznika historii Śląska odczuwaliśmy powszechnie. Wydanie „Historii Śląska” Kazimierza Piwowarskiego nie znalazło się we wszystkich bibliotekach, a ponadto nasza wiedza o przeszłości Śląska poszerzyła się znacznie w ciągu 25-lat Polski Ludowej. Historia Śląska opracowana przez PAN: wydana we Wrocławiu jest dla przeciętnego użytkownika za obszerna.

Obecne wydanie — to zwięzły zarys historii Śląska doprowadzony do czasów współczesnych. Autor oparł się częściowo w odniesieniu do wieków dawnych na Historii Śląska opracowanej przez PAN, a w odniesieniu do późniejszego okresu na opracowaniach problemowych i monografiach. Główną uwagę autor zwrócił na dzieje Górnego Śląska, mniej na historię Dolnego Śląska. Wynika to z ilości materiału dokumentacyjnego jak i z tego, że większe zainteresowanie budziła część Śląska, w której proces germanizacji przebiegał bardziej dramatycznie i niszczył żywotne korzenie narodu. Publikacja do księgozbiorów podręcznych.



**Kracherowa Nina.: ZIEMIA
RACIBORSKA.** Katowice
1972. Śląsk s. 223.

W serii „Polska Ziemia Ludzie” ukazała się interesująca książka przedstawiająca w oparciu o dokumenty i osobiste doświadczenie — historię i dzień dzisiejszy tego re-

gionu, kulturę, gospodarkę, oświatę. Znajdziemy tam również sylwetki ludzi związanych z tą ziemią: Emanuela Smolki, patrona WiMBP w Opolu, Dr. Józefa Rostka, Arki Bożka i in.



Studia Śląskie. SERIA NOWA.
T. 22. Opole 1972 Inst. Śląski
w Opolu ss. 362.

Z treści:

1. Brożek A.: Chicagowskie echa napadu na artystów katowickiego Teatru Polskiego w Opolu w 1929 r.
2. Dermin R.: Działacze Związku Polaków w Niemczech na Śląsku Opolskim w kartotece opolskiego gestapo.
3. Pszczyński K.: Sztandar Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech w opolskich zbiorach muzealnych. Przyczynek do dziejów Harcerstwa Polskiego w okresie międzywojennym na Śląsku Opolskim.
4. Kowalski Zb.: Niektóre czynniki kształtujące postawy polityczne autochtonów i repatriantów na Śląsku Opolskim w okresie od stycznia 1947 do sierpnia 1948.
5. Musiol K.: Bibliografia śląskich czasopism muzycznych.



Szafarczyk Krystian: REKONSTRUKCJE. Katowice 1972 „Śląsk” s. 64.

Drugi z kolei tomik młodego poety opolskiego składa się z trzech części: „Rekonstrukcje”, „Metamorfozy”, „Złudzenia”, zawierających nastrojowe wiersze liryczne.



Wolna Henryka: SPOTKANIA. Katowice „Śląsk” s. 258.
Ins. Śląski w Opolu.

Henryka Wolna, absolwentka opolskiej WSP, dziennikarka i poetka od lat interesuje się problematyką Śląska. Publikuje artykuły na łamach czasopism ogólnopolskich i opolskich. Książka, która obecnie prezentujemy z przedmową znanego pisarza Zbyszko Bednosza, poświęcona jest Ślączkom, zawiera 10 portretów kobiet śląskich, które

spełniły swój patriotyczny obowiązek. Były wiernymi żonami i matkami wychowującymi swoje dzieci Polaków a także działaczkami ruchu polskiego na Śląsku w okresie bardzo trudnym: w czasie powstań i po plebiscycie, kiedy być Polakiem znaczyło śmierć i prześladowanie. „Spotkania” są przyczynkiem do historii Opolszczyzny. Autorka wykorzystwała materiały zebrane dawniej w swoich reportażach i wędrowkach oraz źródła archiwalne i informacje uzyskane w osobistych kontaktach i wywiadach. Znajdziemy m.in. portret Małgorzaty Gorzolkowej byłej bibliotekarki Filii WiMBP nr 10 w Groszowicach. Każdy portret poprzedzony jest krótkim biogramem. Jest to książka, która uczy rozumieć trudne dzieje tych ziem oderwanych od Macierzy lepiej niż sucha podręcznikowa wiedza historyczna. Dla szerokiego kręgu czytelników.



Zielonka Zbigniew: ZIEMIA WSCHODZĄCA. W-wa 1973
MON ss. 927.

Zbigniew Zielonka zafascynowany jest historią Śląska i jego związkami z Polską. Poprzednie powieści „Klucz ziemi”, „Orły na sarkofagach” zyskały dobre recenzje. Autor otrzymał za wymienione nagrody miesięcznika „Odra”. Powieści Zbigniewa Zielonki oparte są na wnikliwych badaniach historycznych, pisane językiem archaizowanym, co pozwala nam bardziej wczuć się w ducha epoki. „Ziemia Wschodząca” to symboliczne określenie średnio-wiecznej Polski — wschodzącej w XIV w. na horyzont europejski już jako nowe, zjednoczone królestwo. Doskonały obraz epoki oraz nowoczesne spojrzenie na dzieje Polski stawia tę książkę w rzędzie najlepszej literatury historycznej, obok utworów Parnickiego, Gólbiewa i Berenta. Należy dodać, że książka wydana jest nadzwyczaj starannie, w twardej oprawie i barwnej obwolutie projektu W. Wnuczaka oraz na dobrym papierze Dla czytelnika wyrobionego.

WOJEWÓDZTWO KATOWICKIE

Konkurs „Sławne Polki” w województwie katowickim

W marcu br. zakończono trwający od września 1972 r. ogólnopolski konkurs pt. „Sławne Polki”. Głównym jego organizatorem był Zarząd Główny Ligi Kobiet.

Na terenie naszego województwa w wyżej wymienionym konkursie udział wzięło ogółem 188 osób za pośrednictwem 3 Zarządów terenowych Ligi Kobiet w: Bytomiu, Cieszynie i Tychach.

Eliminacje powiatowe odbyły się w końcu stycznia, wojewódzkie — 26 lutego br. Do eliminacji wojewódzkich przystąpiło 12 uczestniczek, spośród których wyłoniono 2 kandydatki do eliminacji krajowych. Poziom eliminacji wojewódzkich był bardzo wyrównany. Uczestniczki wykazały się b. dobrą znajomością wymaganej lektury. Duża w tym m.in. zasługa naszych bibliotek, które przygotowały na ogół trudno dostępną literaturę. Organizatorzy eliminacji środowiskowych korzystali z opracowanego przez WBP zestawu pytań, obejmującego wszystkie pozycje konkursowe.

Konkurs rozwinął się szczególnie w tych środowiskach, gdzie doszło do bliskiej współpracy między Ligą Kobiet a naszymi bibliotekami.

Spotkanie bibliotekarzy z prof. dr Janem Szczepańskim

Staraniem WBP w dniu 18 maja br. w sali Klubu Pracy i Stowarzyszeń Twórczych w Katowicach odbyło się spotkanie kadry kierowniczej naszych bibliotek z prof. dr

Janem Szczepańskim, znanym socjologiem, posłem Ziemi Bielsko-Cieszyńskiej, wiceprzewodniczącym Polskiej Akademii Nauk. W swym niezwykle interesującym wystąpieniu profesor zwrócił szczególną uwagę na sytuację szkolnictwa i prognozy jego reorganizacji w świetle Raportu o Stanie Oświaty w PRL, przedstawiając również rolę bibliotek, jaką te w świetle ustawicznego kształcenia będą miały do spełnienia.

Dla środowiska bibliotekarskiego naszego województwa było to spotkanie bardzo cenne i udane. Profesor odpowiadał na pytania, wymieniano poglądy.

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

Z okazji DOKiP oraz Dni Kultury Opolszczyzny Dział Udostępnienia WiMBP rozpisali tradycyjny konkurs na recenzję lub omówienie książki pisarza opolskiego. Najlepsze wypowiedzi będą drukowane na łamach „Pomagamy sobie w pracy”.



27 4 1973 r. odbyło się w Krakowie spotkanie bibliotekarzy różnych instytucji na temat biblioterapii w celu ustalenia dalszych metod pracy i rozwoju sieci bibliotek szpitalnych. Z Opola udział w konferencji wzięła Ob. kol. **Janina Kościów** kierownik działu Udostępnienia WiMBP.



Filia nr 2 WiMBP w Zakrzowie została powiększona o czytelnię i wypożyczalnię dla dzieci. Sytuacja lokalowa z roku na rok ulega poprawie.

W Dniach Kultury Opolszczyzny 6 maja br. WiMBP w Opolu otwar-

ła w Muzeum Wsi Opolskiej w Bierkowicach wystawę p.t. „Zasłużeni Ludzie Śląska”.

☆

Dnia 4 maja 1973 roku w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Brzegu odbyła się uroczystość otwarcia nowej filii nr 9 — książek społeczno-politycznych w nowym lokalu przy Placu Zamkowym w Brzegu.

W uroczystości, która zainaugurowała Dni Oświaty Książki i Prasy, udział wzięli przedstawiciele władz partyjnych, miejskich, WiMBP i bibliotekarze z miasta. Uroczystość ta miała następujący charakter:

- otwarcia filii i wręczenie kluczy Dyr. MBP K. Strasser,
- prelekcja na temat: 25-lat Dni Oświaty Książki i Prasy wygłoszona przez **A. Chudziakiewicza**,
- dyskusja,
- spotkanie przy kawie z red. **Jerzem Bałabanem**.

Spółdzielczość brzeskie otrzymała więc nową placówkę, która służyć będzie uczącym się i studiującym zaocznie oraz młodzieży.

☆

5 maja 1973 r. odbyła się w Namysłowie uroczystość z okazji ćwierćwiecza działalności Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej. W dniu tym PiMBP w Namysłowie otrzymała imię Stanisława Wasylewskiego — eseisty, prozaika, dziennikarza i znawcy Śląska. W uroczystości wzięli udział: zastępca Przew. PWRN w Opolu mgr **Zygmunt Nowak**, przedstawiciele powiatowych władz politycznych i administracyjnych, bibliotekarze i czytelnicy. Najciekawszym punktem bogatego programu uroczystości był wieczór wspomnień poświęcony Stanisławowi Wasylewskiemu.

Działalność bibliotek gminnych była tematem dwudniowej ogólnopolskiej konferencji dyrektorów bibliotek wojewódzkich. Zorganizowano ją w dniach 11—12. IV. w Czudźcu na Rzeszowszczyźnie w związku z tworzeniem gminnych ośrodków kultury.

Nowy gmach Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bielsku - Białej

W dniu 10 lutego br. nastąpiło uroczyste oddanie do użytku nowo wybudowanego gmachu Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bielsku-Białej. Obiekt powstał wg projektu indywidualnego w ramach inwestycji limitowej.

Budynek posiada trzy kondygnacje o łącznej powierzchni użytkowej 2.500 m² i kubaturze 10.500 m³. Całkowity koszt inwestycji wyniósł 18,5 mil. zł. Obiekt zlokalizowany został w sąsiedztwie szkół i budynków użyteczności publicznej. Budynek posiada spoistą formę



**Gen. Jerzy Ziętek w towarzystwie innych osobistości
podczas zwiedzania biblioteki**

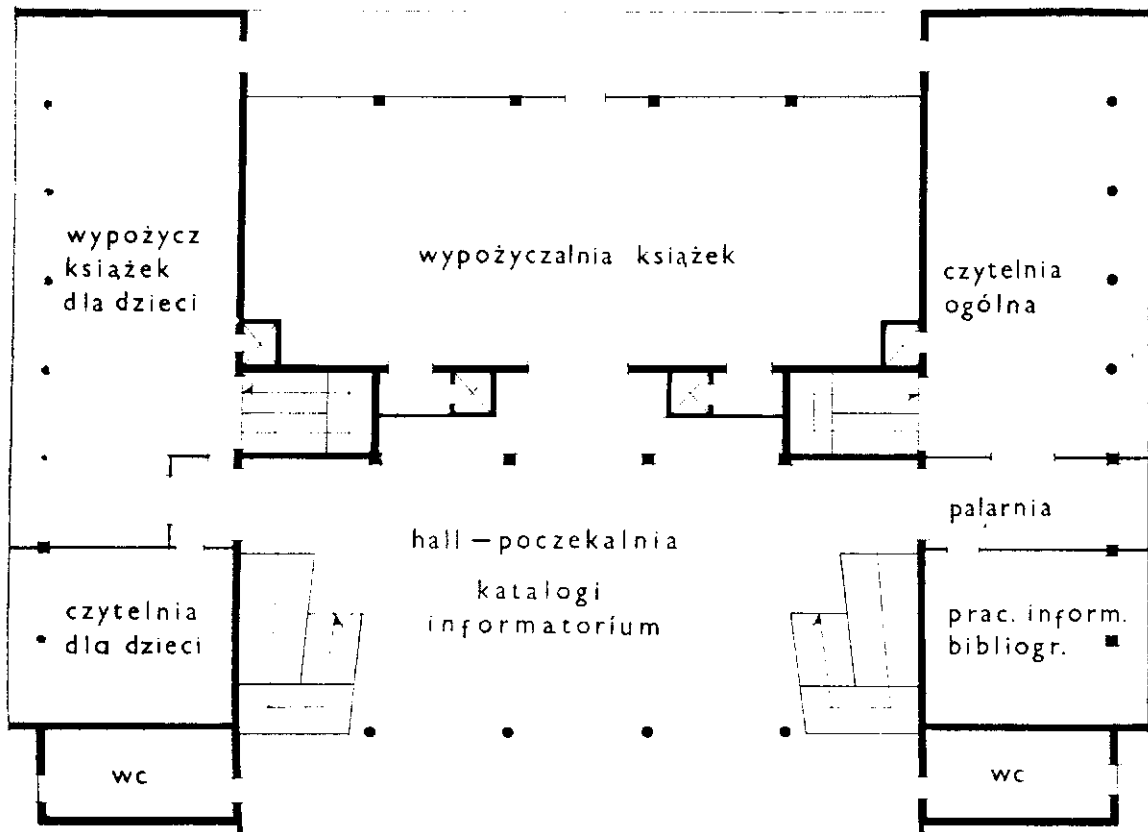


Budynek Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bielsku-Białej

architektoniczną odpowiadającą funkcji obiektu. Celem zabezpieczenia księgozbiorów przed szkodliwym działaniem promieni słonecznych zastosowano specjalny gatunek szkła „Antisol”, w aluminiowej konstrukcji okien. Obiekt został wyposażony w niezbędne urządzenia wewnątrz i instalacje — łącznie z klimatyzacją, 4 windy towarowe i zdalacznym ogrzewaniem centralnym. Budynek posiada następujące pomieszczenia:

Parter

| | |
|-----------------------------------------------|----------------------|
| — hall główny (wystawowy) | — 100 m ² |
| — sala odczytowa | — 121 m ² |
| — czytelnia czasopism | — 42 m ² |
| — pracownia gromadzenia i opracowania Zbiorów | — 28 m ² |
| — pracownia instrukcyjno-metodyczna | — 24 m ² |
| — pomieszczenia administracyjne i socjalne | — 86 m ² |
| — mieszkanie służbowe | — 38 m ² |
| — szatnie | — 40 m ² |



Podziemie

| | |
|------------------------------------------|-----------------------|
| -- pomieszczenia składowe i archiwalne | -- 200 m ² |
| -- pomieszczenia usługowe i gospodarcze | -- 200 m ² |
| -- wentylatornia, wymiennikowania ciepła | -- 115 m ² |

Pod głównym wejściem do budynku zaprojektowano dwa kioski: z książkami i kwiatami.

Piętro I

| | |
|-----------------------------------------------|-----------------------|
| -- hall: poczekalnia, katalogi, informatorium | -- 200 m ² |
| -- wypożyczalnia główna | -- 150 m ² |
| -- wypożyczalnia dla dzieci | -- 105 m ² |
| -- czytelnia dla dzieci | -- 34 m ² |
| -- czytelnia ogólna | -- 87 m ² |
| -- palarnia | -- 18 m ² |
| -- pracownia informacyjno-bibliograf. | -- 34 m ² |

Piętro II

| | |
|--------------------|-----------------------|
| -- magazyn książek | -- 638 m ² |
|--------------------|-----------------------|

SPIS TRESCI:

| | Str. |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| Jubileusz 50-lecia Biblioteki Śląskiej | 3 |
| <i>Danuta Musioł, Teresa Służalek</i> | |
| Pięćdziesięciolecie Biblioteki Śląskiej | 4 |
| <i>WBP Katowice</i> | |
| Analiza statystyczna bibliotek publicznych województwa katowic- kiego za rok 1972 | 11 |
| <i>Maria Deblessem</i> | |
| Silesiaca w opolskiej WiMBP | 13 |
| <i>Halina Gąszczyńska</i> | |
| Dokumentacja życia społecznego | 22 |
| <i>W. Tyras</i> | |
| Filia literatury społeczno-politycznej | 27 |
| Złote myśli | 39 |
| <i>Mieczysław Faber</i> | |
| Działalność informacyjna bibliotek publicznych w zakresie wiedzy o regionie | 31 |
| <i>Ireneusz Chudy</i> | |
| Dlaczego nie przybywa czytelników dorosłych | 34 |
| <i>S. Jeżyński</i> | |
| Kartki z tradycji oręża polskiego. Tadeusz Kościuszko w historii i tradycji | 37 |
| Rok 1973 Rokiem Wielkich Jubileuszy | 48 |
| Zapisy | 49 |
| Moja biblioteka pomaga kształcącym się | 50 |
| <i>Maria Lasnia</i> | |
| Gdzie dokształcają się nasi czytelnicy | 50 |
| <i>Irena Szmidt</i> | |
| Jak uczyć się efektywnie | 54 |
| <i>Urszula Groborz</i> | |
| Ulotki, ulotki... | 58 |
| <i>Janina Kościów</i> | |
| Nowości o Śląsku | 60 |
| Kronika | 62 |
| Nowy gmach Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bielsku-Białej | 64 |